

яких відображаються подробиці кривавих убивств, катувань, застосування особливо жорстоких тортур, прояви кривавого садизму, вампіризму і т. ін. Саме за своїм змістом вони повинні пропагувати культ насильства, жорстокості, расової, національної, релігійної нетерпимості, дискримінації, розпалювання расової, національної чи релігійної ненависті або ворожнечі, приниження національної честі та гідності, або образа почуттів громадян у зв'язку з їхніми релігійними переконаннями.

Про наявність у публікаціях, творах чи виступах ознак розпалювання національної, расової або релігійної ворожнечі або ненависті можуть свідчити формулювання, смислова спрямованість яких полягає у витісненні особи або групи осіб із громадського середовища чи окремої громадської сфери на підставі належності або неналежності цієї особи чи групи осіб до певної національності чи расової групи (тобто за національною чи расовою ознакою), а також аналогічні публічні дії, смислова спрямованість яких полягає у встановленні в суспільстві в цілому або в окремій сфері суспільної діяльності дискримінації громадян за національними, релігійними або расовими ознаками, формування у людей почуття озлобленості чи відчуження. Також до цих ознак належать ідеї та погляди, що підривають довіру й повагу до певної раси, релігії або релігійного сповідання, а також викликають зневагу чи почуття ненависті до традицій, культури, способу життя, релігійних обрядів громадян цієї національності, раси тощо, сіють між людьми різних національностей, рас чи релігійних конфесій взаємну недовіру, розвивають відчуження, підозрілість, що переходять у стійку ворожість.

Важливо для кваліфікації під час визначення питання стосовно того, чи є відповідний твір предметом цього злочину, з'ясувати, його призначення (для пропаганди культу насильства та жорстокості, расової, національної чи релігійної нетерпимості та дискримінації або для власного користування).

Визнати певний твір таким, що пропагує культ насильства та жорстокості, може лише спеціальна експертиза за участю мистецтвознавців, психіатрів, сексопатологів та інших фахівців.

Не є предметами цього злочину твори, які мають наукове, культурне, художнє чи історичне значення.

Для кваліфікації не має значення, де було вчинено цей злочин. На практиці часто цей злочин вчиняється через всесвітню мережу Інтернет.

Так, гр. В., перебуваючи за місцем свого проживання, за допомогою свого персонального ноутбука, який був під'єднаний до інформаційної мережі загального доступу Інтернет, зареєструвався користувачем веб-сайту «<http://vk.com>» та, використовуючи можливості цього веб-ресурсу, маючи умисел на розповсюдження відеопродукції, що містить

культ насильства і жорстокості, завантажив до розділу «Відеозаписи» своєї електронної сторінки відеофайл, який містить інформацію з ознаками пропаганди культу насильства і жорстокості. З метою реалізації свого злочинного умислу, перебуваючи за місцем свого проживання гр. В. відкрив загальний доступ до своєї електронної сторінки, чим надав змогу переглядати аудіовізуальний твір з ознаками пропаганди культу насильства та жорстокості, широкому колу користувачів мережі Інтернет.

Для кваліфікації низки альтернативних дій, указаних у диспозиції статті 300 КК як-то: 1) ввезення в Україну предметів злочину; 2) виготовлення; 3) їх розповсюдження; 4) зберігання; 5) перевезення чи інше переміщення; 6) збуту; 7) розповсюдження; 8) примушування до участі у їх створенні, слід мати на увазі, що вони спрямовані на досягнення мети – збуту чи розповсюдження творів, що пропагують культ насильства та жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію, тобто предмета злочину, а саме розповсюдження, збут та примушування у створенні таких творів може мати будь-яку мету. Частіше за все вона є корисливою.

Якщо вказаний злочин було вчинено шляхом примушування (обов'язковою ознакою якого є застосування психічного чи фізичного насильства), в результаті чого було заподіяно середньої тяжкості чи тяжке тілесне ушкодження, вчинене необхідно кваліфікувати за сукупністю злочинів (ст. 121, 122).

Злочин вважається **закінченим з моменту** вчинення будь-якої із зазначених в законі дій.

Особливості кваліфікації ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію за наявності кваліфікуючих ознак	Кваліфікуючими ознаками є такі: <ul style="list-style-type: none"> • ті самі дії щодо кіно- та відеопродукції, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію, а також збут неповнолітнім чи розповсюдження серед них творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію (ч. 2 ст. 300); • дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони вчинені повторно чи за попередньою змовою групою осіб, а також примушування неповнолітніх до участі у створенні творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію (ч. 3 ст. 300)
--	---

Предметом ч. 2 ст. 300 КК слід визнавати **кіно та відеопродукцію** (відеозаписи, кінофільми, комп'ютерні програми на носіях інформації, чи в мережі інтернет, кліпи) аналогічного змісту.

За ознакою **повторності** слід кваліфікувати дії винних осіб, якщо ними було вчинено будь-яку із зазначених в перших двох частинах статті дію хоча б у другий раз, при цьому не має значення їх послідовність та наявність судимості за раніше вчинений злочин.

Злочин вважається вчиненим **за попередньою змовою групою осіб** у тому разі, коли двоє або більше осіб до початку злочину домовились про його вчинення спільно.

Під **примушуванням** неповнолітнього до участі у створенні творів, що пропагують культ насильства і жорстокості (ч. 3 ст. 300 КК), а також творів, зображень або кіно- та відеопродукції, комп'ютерних програм порнографічного характеру (ч. 3 ст. 301), відповідно до п. 15 постанови ПВСУ від 27.02.2004 № 2 «Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність» розуміються будь-які умисні дії, поєднані із застосуванням фізичного (побої, тілесні ушкодження, катування тощо) чи психічного впливу (погрози застосувати насильство, знищити майно, розголосити певні відомості тощо) і спрямовані на те, щоб особа, яка не досягла вісімнадцятирічного віку, виступила автором (співавтором) відповідного твору або взяла участь у його створенні як актор, режисер, оператор тощо.

5. Кваліфікація сутенерства або втягнення особи в заняття проституцією (ст. 303 КК)

Загальні питання кваліфікації сутенерства або втягнення особи в заняття проституцією	Втягнення особи в заняття проституцією або примушування її до зайняття проституцією з використанням обману, шантажу чи уразливого стану цієї особи, або із застосуванням чи погрозою застосування насильства, або сутенерство (ч. 1 ст. 303)
--	--

Для кваліфікації цього злочину, перш за все, необхідно встановити наявність саме втягнення особи в заняття проституцією або примушування її до заняття проституцією в один з указаних у законі способів, а саме шляхом обману, шантажу, з використанням уразливого стану особи, або із застосуванням чи погрозою застосування насильства або сутенерство. Добровільне заняття проституцією кримінальної відповідальності за собою не тягне (за систематичне заняття проституцією передбачено адміністративну відповідальність).

Шантаж буде таким у разі погрози повідомленням різним установам чи окремим особам (чоловіку, дружині, батькам, дітям, друзям та іншим близьким особам) відомості, які потерпіла особа бажає зберегти

в таємниці. При цьому для кваліфікації не має значення, відповідають такі факти дійсності чи мають характер наклепу.

Обман – це інформаційний, інтелектуальний вплив однієї людини на свідомість і волю іншої, це навмисне перекручування або приховування істини, а також повідомлення завідомо неправдивих відомостей з метою втягнення особи у заняття проституцією. На практиці частими є випадки коли винні особи під час обману використовують підроблені документи (паспорти, візи, авіа білети, документи на неіснуючі фірми тощо). У такому випадку дії винних осіб потребують додаткової кваліфікації за ст. 358 КК.

Під **уразливим станом** під час учинення цього злочину слід розуміти зумовлений фізичними чи психічними властивостями або зовнішніми обставинами стан особи, який позбавляє або обмежує її здатність усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними, ухвалювати за своєю волею самостійні рішення, чинити опір насильницьким чи іншим незаконним діям, збіг тяжких особистих, сімейних або інших обставин.

Під **застосуванням насильства** слід розуміти фізичний вплив на особу будь-якої статі шляхом, наприклад, позбавлення їжі, води, позбавлення волі, завдання побоїв, мордування, катувань, заподіяння різного ступеня тяжкості тілесних ушкоджень. Якщо здійснювались мордування, катування або були заподіяні тяжкі тілесні ушкодження або інші більш тяжкі злочини, вчинене необхідно кваліфікувати за сукупністю злочинів (відповідною частиною ст. 303 та ч. 1 або ч. 2 ст. 121, або ч. 2 ст. 127 КК). Погроза застосуванням насильства – це залякування потерпілої особи застосуванням до неї фізичного насильства. Для правильної кваліфікації необхідно, щоб погроза була реальною й адресованою потерпілій особі або їй та її близьким одночасно.

Слід зазначити, що на практиці непоодинокими є випадки, коли розглядуваний злочин вчиняється з використанням одночасно декількох способів.

Так, наприклад, особа Т. з метою втягнення у заняття проституцією шляхом використання уразливого стану та обману особи П., застосовуючи психологічний вплив, а саме користуючись матеріальними проблемами потерпілої, та обманом, повідомивши їй завідомо неправдиву інформацію стосовно можливості заробити велику суму грошових коштів за короткий термін, працюючи поваром чи офіціантом за кордоном, втягнула потерпілу в заняття проституцією.

Під **сутенерством** у цій статті слід розуміти дії особи по забезпеченню заняття проституцією іншою особою. У законі поняття забезпечення відсутнє, однак на практиці як забезпечення кваліфікують такі дії: пошук осіб, що надаватимуть сексуальні послуги, забезпечення їх житлом, одягом, транспортом, охорона їх життя і здоров'я від протиправних посягань з боку клієнтів, перевезення до

клієнтів, пошук місць для зустрічей між особами, що надають сексуальні послуги, та клієнтами, фінансування, забезпечення рекламою та багато інших дій, які у комплексі створюють умови для сексуальної експлуатації.

Злочин визнається **закінченим з моменту** вчинення будь-якої із зазначених у ч. 1 ст. 303 КК дій незалежно від того, вдалося чи ні у такий спосіб втягнути потерпілу особу в заняття проституцією, а в разі сутенерства – з моменту вчинення сутенером дії із забезпечення заняття проституцією іншою особою незалежно від фактичного досягнення ним корисливої мети.

Особливості кваліфікації сутенерства або втягнення особи в заняття проституцією за наявності кваліфікуючих ознак	<p>Кваліфікуючими ознаками є такі:</p> <ul style="list-style-type: none"> • дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені щодо кількох осіб або повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням службового становища, або особою, від якої потерпілий був у матеріальній чи іншій залежності (ч. 2 ст. 303); • дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені щодо неповнолітнього або організованою групою (ч. 3 ст. 303); • дії, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, вчинені щодо малолітнього, або якщо вони спричинили тяжкі наслідки (ч. 4 ст. 303)
---	---

Сутенерство або втягнення в заняття проституцією буде кваліфіковане як учинене щодо кількох осіб у разі охоплення цих дій єдиним умислом винуватої особи, і ці дії мають бути здійснені, як правило, в одному місці й без значного розриву у часі. Ця кваліфікуюча ознака буде такою і тоді, коли ці дії були вчинені не одночасно, але результат настав від дій, спрямованих на втягнення або примушування в заняття проституцією чи сутенерство саме двох і більше осіб.

Для кваліфікації злочину за ознакою повторності слід установити, що винна особа вчинила раніше хоча б одну з передбачених у ст. 303 КК дій два чи більше разів незалежно від їх різновиду та послідовності вчинення й того, була особа судимою за раніше вчинений аналогічний злочин чи ні.

Учинення цього злочину за попередньою змовою групою осіб буде таким тоді, коли два або більше суб'єктів злочину до початку вчинення дій, передбачених ст. 303 КК, домовились про спільне вчинення цього злочину, а як таке, що було вчинено організованою групою, – у тому разі, якщо в його готуванні або вчиненні брало участь декілька осіб (три й більше), які попередньо зорганізувались у стійке об'єднання для вчинення цього та іншого (інших) злочинів, об'єднаних єдиним планом із розподілом функцій учасників групи, спрямованих на досягнення цього плану, відомого всім учасникам групи.

Для кваліфікації цього злочину як учиненого службовою особою з використанням свого службового становища не має значення те, щодо яких осіб вчиняється злочин (підлеглих чи сторонніх).

Учинення цього злочину особою, від якої потерпілий перебував у матеріальній чи іншій залежності, кваліфікується за цією ознакою у разі встановлення наявності такої залежності та її виду. Матеріальна залежність – це такий стан життєдіяльності потерпілої особи, коли вона повністю або частково перебуває на постійному утриманні винуватої особи, яка, використовуючи цю обставину, втягла або примусила її зайнятись проституцією. Інша залежність – це залежність, обумовлена родинними, релігійними, службовими та іншими морально-етичними зобов'язаннями. До осіб, від яких потерпілі були визнані залежним, найчастіше відносять батьків, опікунів, піклувальників або інших осіб, які забезпечують потерпілу особу харчуванням, житлом, грошовими або іншими цивільно-правовими зобов'язаннями, іншим матеріальними та нематеріальними засобами (навчання, отримання фаху тощо).

Злочин, передбачений ст. 303 КК, кваліфікується як учинений щодо неповнолітнього/малолітнього у тому разі, якщо винний знав про неповнолітній/малолітній вік потерпілого. Слід зауважити, що злочин буде кваліфікований як учинений щодо неповнолітнього/малолітнього незалежно від того, який із зазначених у статті способів використовувався для його вчинення.

Відповідно до п. 17 постанови ПВСУ від 27.02.2004 № 2 «Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність», примушування чи втягнення неповнолітнього у заняття проституцією, тобто у надання сексуальних послуг за плату (ч. 3 ст. 303 КК), здійснюється шляхом застосування насильства чи погрози його застосуванням, знищенням чи пошкодженням майна, шантажу (наприклад, у формі погрози повідомити батькам, сусідам чи товаришам неповнолітнього відомості, що його компрометують) або обману (наприклад, у формі обіцяння надати роботу масажистки, артистки, офіціантки, одружитися, сприяти участі у конкурсі без наміру виконати обіцяне). Якщо при цьому винними особами вчинюються й інші злочини, їхні дії кваліфікуються за ч. 3 ст. 303 КК та статтями, якими передбачено відповідальність за ці злочини (наприклад, ст. 121, 123, 152, 153 КК).

За ознакою тяжких наслідків кваліфікуються дії винного, якщо в результаті них настала тяжка хвороба потерпілого або самогубство, зараження вірусом імунодефіциту тощо. Однак, якщо в діях винної особи є склад іншого, більш тяжкого злочину, її дії слід кваліфікувати за сукупністю злочинів (наприклад, ст. 115, 121, 152 тощо).

6. Кваліфікація втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність (ст. 304 КК)

Загальні питання кваліфікації втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність	Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність, у пияцтво, у заняття жебрацтвом, азартними іграми (ч. 1 ст. 304)
---	---

Для кваліфікації цього злочину має значення особа потерпілого – ними визнаються неповнолітні чоловічої або жіночої статі, яким не виповнилося 18 років. Під час кваліфікації дій особи як втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність слід мати на увазі, що склад розглядуваного злочину утворює втягнення навіть однієї неповнолітньої особи хоча б один раз.

Згідно з п. 5 вищезгаданої постанови ПВСУ відповідальність дорослих осіб за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність встановлено не тільки ст. 304, а й іншими статтями КК (ч. 3 ст. 300, ч. 3 ст. 301, ч. 3 ст. 302, ч. 3 ст. 303, ч. 3 ст. 307, ч. 3 ст. 309, ч. 2 ст. 315, ч. 2 ст. 317, ст. 323 і 324), які є щодо неї спеціальними нормами. У разі вчинення злочину, передбаченого спеціальною нормою, кваліфікувати дії винної особи ще й за ст. 304 КК не потрібно.

Втягненням неповнолітніх у злочинну діяльність згідно із роз'ясненнями ПВСУ (п. 5) вважаються цілеспрямовані дії дорослої особи, пов'язані із фізичним або психічним неправомірним впливом на неповнолітнього з метою викликати у нього рішучість взяти участь у вчиненні одного чи декількох злочинів. Способами психічного впливу є погрози, залякування, обман, шантаж, переконання, обіцянки, підкуп та ін.

У разі, коли втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність пов'язане із застосуванням **фізичного впливу**, під час кваліфікації слід ураховувати тяжкість такого впливу і за необхідності кваліфікувати за сукупністю із відповідними злочинами проти життя та здоров'я особи (ст. 121, 122, 126, 127, 129, 194 КК).

Втягнення у пияцтво – це створення у неповнолітнього бажання систематично вживати спиртні напої. Систематичність утворюють не тільки епізоди безпосереднього втягнення такої особи до вживання спиртних напоїв, а і втягнення до вживання напоїв шляхом їх придбання, дарування й учинення інших дій, спрямованих на спонукання, або власне примушування до вживання спиртних напоїв. Обов'язковою умовою визнання таких дій злочинними має бути систематичність їх вчинення, тобто не менше трьох разів. При цьому повинне відбутись втягнення в пияцтво того самого підлітка, тому одноразова дія, у тому числі вживання спиртних напоїв з кількома підлітками, не утворює систематичності. Той факт, що неповнолітній,

незважаючи на такі дії, не вживав спиртних напоїв, так само як і ступінь його сп'яніння, на кваліфікацію дій винної особи не впливають.

Втягнення у заняття жебрацтвом – це умисне схиляння неповнолітнього у будь-який спосіб до систематичного випрошування грошей, речей, інших матеріальних цінностей у сторонніх осіб як самостійно неповнолітнім, так і спільно з дорослими особами. **Як втягнення до заняття азартними іграми** кваліфікується схиляння у будь-який спосіб до систематичної гри на гроші або інші матеріальні цінності, в якій виграш залежить від випадковості.

Для кваліфікації втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність, у пияцтво чи заняття жебрацтвом необхідно встановити систематичність їх учинення, а саме те, що це робилося не менше трьох разів. При цьому спрямована ця діяльність має бути на одного (або декількох) тих самих неповнолітніх осіб.

Суб'єктом злочину, передбаченого ст. 304 КК, є лише дорослі особи. При цьому доросла особа підлягає відповідальності за ст. 304 КК України та за співучасть у тому злочині, до вчинення якого вона залучила неповнолітнього.

Якщо неповнолітній не є суб'єктом вчиненого діяння, то доросла особа визнається виконавцем обох злочинів. У разі невдалого підбурювання неповнолітньої або малолітньої особи до вчинення злочину дії винного кваліфікуються за ст. 304 КК і за готування до того злочину, в який він намагався втягнути неповнолітню чи малолітню особу.

Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність вважається **закінченим з моменту** здійснення дорослою особою дій, спрямованих на втягнення неповнолітнього у злочинну або іншу антигромадську діяльність незалежно від того, чи вчинив неповнолітній злочин або інші антигромадські дії. Втягнення у пияцтво, у заняття жебрацтвом або азартними іграми визнається закінченим за наявності систематичності, тобто в разі вчинення таких дій не менше трьох разів (абз. 4 п. 10 вищезгаданої постанови ПВСУ). Наслідки та результативність таких дій на кваліфікацію не впливають.

Особливості кваліфікації втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність за наявності кваліфікуючих ознак

- Кваліфікуючою ознакою є така: «Ті самі дії, вчинені щодо малолітньої особи або батьком, матір'ю, вітчимом, мачухою, опікуном чи піклувальником, або особою, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого чи піклування про нього» (ч. 2 ст. 304).

Згідно із п. 4 вказаної постанови ПВСУ кримінальна відповідальність за зазначені дії настає як у разі, коли доросла особа знала про

малолітній вік того, кого втягувала, так і тоді, коли вона за обставинами справи повинна була або могла про це знати.

Для кваліфікації дій матері або батька не має значення, чи перебували ці особи у шлюбі. Крім того, до батьків належать і всиновителі, оскільки відповідно до закону вони стосовно всиновлених привірюються в особистих та майнових правах та обов'язках до родичів за походженням.

До осіб, на яких покладено обов'язки щодо виховання потерпілого чи піклування про малолітнього, відносять патронатного вихователя, батьків-вихователів дитячого будинку сімейного типу, фактичного вихователя, особу, яка на правових підставах здійснює виховання малолітньої дитини або нагляд за нею на підставі договору (няня, гувернантка, домашній учитель тощо), відповідних працівників закладів охорони здоров'я, навчальних, позашкільних навчальних та інших закладів, зобов'язаних наглядати за дітьми і піклуватись про них (лікарні, будинки дитини, школи, дитячі садочки, оздоровчі табори, дитячі будинки, дитячі будинки-інтернати, школи-інтернати, притулки для дітей служби у справах дітей тощо).

Перелік питань для самоконтролю

1. Які ознаки відмежовують групове порушення громадського порядку від масових заворушень та від хуліганства, вчиненого групою осіб?
2. У чому полягає особливість суб'єктивної сторони масових заворушень і суб'єкта цього злочину?
3. У чому полягає особливість мотиву вчинення хуліганства?
4. Які існують кваліфікуючі й особливо кваліфікуючі ознаки хуліганства?
5. Що є предметом злочину, передбаченого ст. 299 КК?
6. Що є об'єктом ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства чи жорстокості та якими є особливості об'єктивної й суб'єктивної сторони цього злочину?
7. Що є об'єктом і предметом ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства та жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію?
8. Які дії закон визнає сутенерством та втягненням особи в заняття проституцією? Якими є кваліфікуючі ознаки цього злочину?
9. Які види діянь утворюють об'єктивну сторону втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність? У чому полягає особливість визнання цього злочину закінченим?

Список рекомендованої літератури

1. Бояров В. І. Масові заворушення : особливості кваліфікації / В. І. Бояров // Часопис Академії адвокатури України. – 2014. – Т. 7, № 4 (25). – С. 9–18.

2. Вереша Р. В. Кримінальна відповідальність за жорстоке поводження з тваринами (порівняльно-правовий аспект) / Р. В. Вереша // Вісник Академії адвокатури України. – 2014. – Т. 11, № 1 (29). – С. 53–61.
3. Кузнецов В. В. Розмежування хуліганства з груповим порушенням громадського порядку / В. В. Кузнецов // Юридичний вісник. – 2010. – № 1 (14). – С. 76–78.
4. Олійничук Р. П. Розмежування групового порушення громадського порядку з масовими заворушеннями / Р. П. Олійничук // Актуальні проблеми правознавства. – 2016. – Вип. 1. – С. 171–175.
5. Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність : постанова Пленуму Верховного Суду України від 27 лют. 2004 р. № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-04>.
6. Про судову практику у справах про хуліганство : постанова Пленуму Верховного Суду України від 22 груд. 2006 р. № 10 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va010700-06>.
7. Розслідування злочинів, вчинених на ґрунті нетерпимості : навч.-практ. посіб. / Н. В. Дьоміна-Волок, В. М. Канюс, Є. М. Корж та ін. ; за ред. І. М. Осики. – Київ, 2012. – 167 с.

ТЕМА 11

Кваліфікація злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення

1. Кваліфікація контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (ст. 305 КК).
2. Кваліфікація незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 307 КК).
3. Кваліфікація посіву або вирощування снотворного маку чи конопель (ст. 310 КК).
4. Кваліфікація незаконного введення в організм наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 314 КК).
5. Кваліфікація схиляння до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 315 КК).
6. Кваліфікація незаконного публічного вживання наркотичних засобів (ст. 316 КК).
7. Кваліфікація організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 317 КК).

1. Кваліфікація контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (ст. 305 КК)

Загальні питання кваліфікації контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів	<i>Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів, тобто їх переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю (ч. 1 ст. 305)</i>
---	---

Під час кваліфікації злочинів, предметом яких є наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги, обладнання, призначене для виготовлення цих засобів, речовин, їх аналогів, або прекурсори (ст. 305–320 Кримінального кодексу України), необхідно керуватись такими нормативно-правовими актами:

- закон України від 15.02.1995 № 60/95-ВР «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори»;
- закон України від 15.02.1995 № 62/95-ВР «Про заходи проти дії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними»;

– Перелік наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, який затверджується та змінюється Кабінетом Міністрів України за поданням спеціально уповноваженого органу виконавчої влади у сфері охорони здоров'я (далі – Перелік);

– Таблиці невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться в незаконному обігу, що затверджуються спеціально уповноваженим органом виконавчої влади у сфері охорони здоров'я (далі – Таблиці).

Так, діючи умисно та усвідомлюючи протиправність своїх дій, гр. Т. 26.06.2016 о 13 год. 40 хв., слідуючи з Республіки Польща в Україну у міжнародному пункті пропуску через державний кордон України для автомобільного сполучення «Устилуз» Волинської митниці ДФС, розташований на території м. Устилуз Володимир-Волинського району Волинської області, як пасажир легкового автомобіля марки «Тойота Авенсіс Версо», реєстраційний номер (...), перемістив через митний кордон України з приховуванням від митного контролю, у спосіб, що утруднював виявлення, три паперові згортки з речовиною темно-зеленого кольору рослинного походження, яка містила в собі особливо небезпечний наркотичний засіб, обіг якого заборонено, – канабіс, і предмет циліндричної форми з чотирма отворами для куріння вказаного особливо небезпечного наркотичного засобу з екстрактом канабісу.

З метою утруднення виявлення під час митного контролю, Т. приховав вказані предмети в бокових кишенях сумки чорного кольору, що була поміщена між сидіннями водія і пасажирів вказаного вище транспортного засобу, та не повідомив про їх наявність інспекторам Волинської митниці ДФС та службовцям Державної прикордонної служби України під час усного опитування.

Під час проведення прикордонно-митного контролю зазначених три паперових згортки, які містили в собі особливо небезпечний наркотичний засіб – канабіс, вагою, відповідно, 1,401 г, 0,114 г та 0,073 г, а також предмет циліндричної форми з чотирма отворами для куріння вказаного особливо небезпечного наркотичного засобу з екстрактом канабісу вагою 0,013 г були виявлені працівником Волинської митниці ДФС та вилучені слідчими Управління СБУ у Волинській області.

Згідно з висновком експерта Волинського НДЕКЦ МВСУ від 06.10.2016 № 289/289, вилучені у Т. та надані на дослідження речовини рослинного походження у трьох паперових згортках являють собою особливо небезпечний наркотичний засіб, обіг якого заборонено – канабіс. Маса канабісу у перерахунку на висушену речовину, відповідно, становить 0,401 г, 0,114 г і 0,073 г. Загальна маса канабісу становить 1,588 г. Нашарування речовин коричневого кольору на наданому на дослідження предметі циліндричної форми з чотирма отворами являє особливо небезпечний наркотичний засіб – екстракт канабісу, масою (в перерахунку на висушену речовину) 0,013 г.

Для правильної кваліфікації такого діяння, як контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів

необхідно обов'язково встановити такі ознаки: предмет злочину, суспільно небезпечне діяння та ознаки суб'єктивного характеру.

Предметом цього злочину є наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги, прекурсори або фальсифіковані лікарські засоби.

Наркотичні засоби – це речовини природного та синтетичного походження, препарати, рослини, які становлять небезпеку для здоров'я населення у разі зловживання ними, включені у відповідний Перелік. Найбільше розповсюдження в Україні має нелегальний обіг наркотиків рослинного походження (маку або макової соломи й різних сортів конопель), із лікарських препаратів і речовин – кодеїн, кокаїн, морфін, омнопон. Останнім часом почастишали випадки завезення в Україну героїну та інших так званих «важких» наркотиків.

Психотропні речовини – це включені до відповідного Переліку речовини природного чи синтетичного походження, препарати та природні матеріали, здатні викликати стан залежності та чинити депресивний або стимулюючий вплив на центральну нервову систему чи викликати порушення сприйняття, емоцій, мислення або поведінки, які становлять небезпеку для здоров'я населення у разі зловживання ними (ДЕТ, ДМТ, ЛСД, мескалін, алобарбітал тощо).

Аналоги наркотичних засобів та психотропних речовин – це заборонені до обігу в Україні речовини природного чи синтетичного походження, не включені до Переліку, хімічна структура та властивості яких подібні до хімічної структури й властивостей наркотичних засобів і психотропних речовин, психоактивну дію яких ці речовини відтворюють.

Прекурсори – це речовини та їх солі, що використовуються для виробництва чи виготовлення наркотичних засобів і психотропних речовин, включених до Переліку.

Фальсифіковані лікарські засоби – це лікарські засоби, умисно промарковані не ідентично (невідповідно) відомостям (одній або декільком із них) про лікарські засоби із відповідною назвою, що внесені до Державного реєстру лікарських засобів України, а так само лікарські засоби, умисно підроблені в інший спосіб, що не відповідають відомостям (одній або декільком із них), у тому числі складу, про лікарський засіб із відповідною назвою, що внесені до Державного реєстру лікарських засобів України.

Суспільно небезпечне діяння передбачено законодавцем як дві альтернативні форми дії: 1) переміщення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів через митний кордон України поза митним контролем 2) приховування зазначених вище предметів від митного контролю.

Переміщення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів через митний кордон України поза митним контролем треба розуміти як їх переміщення через митний

кордон України поза місцем розташування митного органу (тобто поза зонами митного контролю) або поза часом здійснення митного оформлення, або з використанням незаконного звільнення від митного контролю внаслідок зловживання посадовими особами митного органу своїм службовим становищем.

Приховування зазначених вище предметів від митного контролю – це їх переміщення через митний кордон України з використанням спеціально виготовлених сховищ (тайників) та інших засобів чи способів, що ускладнюють їх виявлення, або шляхом надання одним товарам вигляду інших, або з поданням митному органу як підстави для переміщення товарів підроблених документів чи одержаних незаконним шляхом чи таких, що містять неправдиві дані.

Якщо предмети контрабанди виявлено під час огляду чи перегляду речей або ж особистого огляду під час виїзду за межі України, вчинене кваліфікується за ст. 15 і 305 КК.

До обов'язкових **суб'єктивних ознак** відносять вину у формі прямого умислу та обов'язкові ознаки суб'єкта злочину (фізична, осудна особа, яка до вчинення злочину досягла 16-річного віку).

Особливості кваліфікації контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів за наявності кваліфікуючих ознак	Кваліфікуючими ознаками є такі: <ul style="list-style-type: none"> • ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, а також якщо предметом цих дій були особливо небезпечні наркотичні засоби чи психотропні речовини або наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги чи прекурсори або фальсифіковані лікарські засоби у великих розмірах (ч. 2 ст. 305); • контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів, вчинена організованою групою, а також якщо предметом контрабанди були наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги чи прекурсори або фальсифіковані лікарські засоби в особливо великих розмірах (ч. 2 ст. 305)
---	---

Контрабанда, вчинена повторно, є такою тоді, коли особа вчиняє два або більше злочинів, передбачених ст. 305 КК.

Контрабанда, вчинена за попередньою змовою групою осіб визнається такою, якщо її спільно вчинили декілька осіб (дві або більше), які заздалегідь, тобто до початку злочину, домовилися про спільне його вчинення.

Контрабанда, вчинена організованою групою, визнається такою, якщо в її готуванні або вчиненні брали участь декілька осіб (три і більше), які попередньо зорганізувалися у стійке об'єднання для вчинення цього та іншого (інших) злочинів, об'єднаних єдиним планом з розподілом функцій учасників групи, спрямованих на досягнення цього плану, відомого всім учасникам групи.

Поняття «великий та особливо великий розмір наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів» визначається спеціально уповноваженим органом виконавчої влади у галузі охорони здоров'я. Відповідно до наказу Міністерства охорони здоров'я «Про затвердження таблиць ...» розміри наркотичних засобів визначаються на підставі існуючої практики боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів та з урахуванням існуючої міжнародної практики, що ґрунтується на визначеній добовій дозі за даними Міжнародного комітету з контролю за наркотиками ООН.

Розмежування із суміжними складами злочинів		
	ст. 305 («Контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів»)	ст. 201 («Контрабанда»)
Предмет злочину	Наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналогі, прекурсори або фальсифіковані лікарські засоби	Культурні цінності, отруйні, сильнодіючі, вибухові речовини, радіоактивні матеріали, зброя або боеприпаси (крім гладкоствольної мисливської зброї або бойових припасів до неї), частини вогнепальної нарізної зброї, а також спеціальні технічні засоби негласного отримання інформації

2. Кваліфікація незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 307 КК)

Загальні питання кваліфікації незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів	Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання з метою збуту, а також незаконний збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ч. 1 ст. 307)
---	--

Для правильної кваліфікації такого діяння, як незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання з метою збуту, а також незаконний збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів необхідно обов'язково встановити такі ознаки: предмет злочину, суспільно небезпечне діяння та ознаки суб'єктивного характеру.

Предмет злочину утворюють наркотичні засоби, психотропні речовини та їх аналогі (їх поняття див. у ст. 305 КК).

Суспільно небезпечне діяння передбачено законодавцем як вичерпні альтернативні форми дії, а саме незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання, а також збут.

Так, реалізуючи свій злочинний умисел, спрямований на збут психотропних речовин, С., 03.07.2014, близько 12 год. 50 хв, перебуваючи на території ТОВ «Профі груп Україна» по вул. Березівська об'їзна, 7 «Б» у м. Мукачево, незаконно придбав у громадянина Б. психотропну речовину – «амфетамін» за 100 грн, яку 03.07.2014 о 13 год. 39 хв., перебуваючи на узбіччі позаду приміщення кафе «Кайрос» у м. Мукачево по вул. Березівська об'їзна, 120 «А», умисно, повторно, з корисливих спонукань, усвідомлюючи протиправний характер своїх дій, їх карність та настання суспільно небезпечних наслідків, під час проведення оперативної закупки психотропної речовини «амфетамін» шляхом продажу за 180 гривень, незаконно збув громадянину під вигаданими анкетними даними – Ш. паперовий згорток, усередині якого була порошкоподібна речовина блідо-жовтого кольору, яка згідно з висновком експерта містить психотропну речовину амфетамін, об'єм якої обмежено, вагою 0,0482 г.

Під **незаконним виробництвом** наркотичних засобів та/або психотропних речовин слід розуміти всі дії, пов'язані із серійним одержанням наркотичних засобів, психотропних речовин з хімічних речовин та/або рослин, включно з відокремленням частин рослин або наркотичних засобів або психотропних речовин від рослин, з яких їх одержують, здійснені всупереч установленому законом порядку.

Під **серійним одержанням** наркотичних засобів, психотропних речовин з хімічних речовин та/або рослин слід розуміти виробничий процес, спрямований на отримання партій наркотичних засобів, психотропних речовин за відповідною технологією, стандартом чи зразком.

Незаконне виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин – це всі дії (включно з рафінуванням, підвищенням у препараті концентрації наркотичних засобів і психотропних речовин чи їх переробкою), здійснені всупереч встановленого законом порядку, у результаті яких на основі наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів наркотичних засобів і психотропних речовин одержуються готові для використання та/або вживання форми наркотичних засобів, психотропних речовин або лікарських засобів, що їх містять, чи інші наркотичні засоби або психотропні речовини.

Під **незаконним виготовленням** прекурсорів слід розуміти процес їх одержання з відповідної вихідної сировини у будь-який

спосіб та в будь-якому вигляді (порошку, рідини, суміші тощо) приготування шляхом змішування різних хімічних препаратів або хімічного синтезу (реакції).

Незаконним придбанням наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів необхідно вважати їх купівлю, обмін на інші товари або речі, прийняття як плати за виконану роботу чи надані послуги, позики, подарунка або як сплату боргу, а також привласнення знайденого. Під незаконним придбанням розуміється також збирання залишків наркотиковмісних рослин на пожнивних земельних площах після зняття з них охорони, на земельних ділянках громадян, а також збирання таких дикорослих рослин чи їх частин на пустирях.

Під **незаконним зберіганням** треба розуміти будь-які умисні дії, пов'язані з фактичним незаконним перебуванням наркотичних засобів, психотропних речовин їх аналогів чи прекурсорів у володінні винної особи (вона може тримати їх при собі, у будь-якому приміщенні, сховищі або в іншому місці). Відповідальність за незаконне зберігання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів настає незалежно від його тривалості.

Незаконне перевезення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів полягає в умисному переміщенні їх будь-яким видом транспорту в межах території України з порушенням порядку і правил, установлених чинним законодавством.

Від перевезення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів слід відрізнити їх перенесення з одного місця в інше, під час якого транспорт не використовується. Такі дії мають розглядатись як зберігання цих засобів і речовин.

Незаконне пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів – це незаконне переміщення їх у просторі шляхом відправлення поштою, багажем, посильним або в інший спосіб з одного місця в інше в межах території України.

Під **незаконним збутом** наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів треба розуміти будь-які оплатні чи безоплатні форми їх реалізації всупереч закону, а саме продаж, дарування, обмін, сплату боргу, позику, введення володільцем цих засобів або речовин ін'єкцій іншій особі за її згодою тощо.

Момент завершення злочину:

– з моменту вчинення однієї із зазначених у диспозиціях розглянутих статей альтернативних дій;

– незаконне виготовлення наркотичних засобів та/або психотропних речовин утворює закінчений склад злочину з моменту, коли почали вчинятися дії, спрямовані на одержання таких засобів чи речовин, готових до вживання, або на рафінування чи підвищення у препаратах їх концентрації;

– у разі незаконного пересилання – з моменту оформлення й відправлення посилки, багажу, листа чи бандеролі з цими засобами або речовинами незалежно від того, отримав їх адресат чи ні.

До обов'язкових **суб'єктивних ознак** відносять вину у формі прямого умислу, мету збуту та обов'язкові ознаки суб'єкта злочину (фізична, осудна особа, яка до вчинення злочину досягла 16-річного віку).

<p>Особливості кваліфікації незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів за наявності кваліфікуючих ознак</p>	<p><i>Кваліфікуючими ознаками є такі:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або особою, яка раніше вчинила один із злочинів, передбачених ст. 308–310, 312, 314, 315, 317 цього Кодексу, або із залученням неповнолітнього, а також збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів у місцях, що призначені для проведення навчальних, спортивних і культурних заходів, та в інших місцях масового перебування громадян, або збут чи передача цих речовин у місця позбавлення волі, або якщо предметом таких дій були наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги у великих розмірах чи особливо небезпечні наркотичні засоби або психотропні речовини (ч. 2 ст. 307); • дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою, а також якщо предметом таких дій були наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги в особливо великих розмірах, або вчинені із залученням малолітнього або щодо малолітнього (ч. 3 ст. 307).
---	--

Учинення діяння повторно – див. аналіз ст. 305 КК.

Учинення діяння за попередньою змовою групою осіб – див. аналіз ст. 305 КК.

Учинення діяння особою, яка раніше вчинила один із злочинів, передбачених ст. 308–310, 312, 314, 315, 317 КК, є таким тоді, коли вчиненню злочину, передбаченому ст. 307 КК, передувало також вчинення тією самою особою одного зі злочинів, передбачених будь-якою частиною ст. 308–310, 312, 314, 315 або 317 КК.

Учинення діяння із залученням неповнолітнього – це фактичне втягнення неповнолітнього дорослою людиною шляхом психічного, фізичного впливу або в інший спосіб у незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання з метою збуту, а також незаконний збут наркотичних засобів або психотропних речовин. Неповнолітній у межах складу цього злочину – це особа у віці від 14 до 18 років.

Збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів у місцях, призначених для проведення навчальних, спортивних і культурних заходів, та в інших місцях масового перебування громадян – це вчинення суспільно небезпечних дій у школах, училищах, коледжах, технікумах, вищих навчальних закладах,

стадіонах, палацах спорту або культури, театрах, кінотеатрах, залах й майданчиках для дискотек та естрадних виступів тощо (як внутрішні приміщення, так і території, що прилягають до названих будівель). Під іншими місцями масового перебування громадян розуміються вокзали, пристані, місця масового відпочинку – багатолюдні пляжі, парки, ринки тощо.

Збут чи передача відповідних речовин у місця позбавлення волі – це вчинення суспільно небезпечних дій у кримінально-виконавчих установах, слідчих ізоляторах, ізоляторах тимчасового тримання, гауптвахтах тощо.

Поняття «**великий та особливо великий розмір наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів**» – див. аналіз ст. 305 КК.

Учинення діяння організованою групою – див. аналіз ст. 305 КК.

Учинення діяння із залученням малолітнього – це фактичне втягнення малолітнього дорослою людиною шляхом психічного, фізичного впливу або в інший спосіб у незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання з метою збуту, а також незаконний збут наркотичних засобів або психотропних речовин. Малолітній у межах складу цього злочину – це особа у віці до 14 років.

Учинення діяння щодо малолітнього розуміється як те, що останньому збуваються, пересилаються тощо з метою збуту наркотичні засоби або психотропні речовини.

Розмежування із суміжними складами злочинів		
Мета злочину	ст. 307 («Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів»)	ст. 309 («Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту»)
	Присутня мета збуту	Відсутня мета збуту

3. Кваліфікація посіву або вирощування снотворного маку чи конопель (ст. 310 КК)

Загальні питання кваліфікації посіву або вирощування снотворного маку чи конопель

Незаконний посів або незаконне вирощування снотворного маку в кількості від ста до п'ятисот рослин чи конопель у кількості від десяти до п'ятдесяти рослин (ч. 1 ст. 310)

Для правильної кваліфікації такого діяння, як посів або вирощування снотворного маку чи конопель обов'язково треба встановити такі ознаки: предмет злочину, суспільно небезпечне діяння та ознаки суб'єктивного характеру.

У кінці травня 2016 р. гр. А., перебуваючи на присадибній ділянці свого домоволодіння (...), виявив куці рослин коноплі, що ростуть. Після того А., маючи умисел на незаконне вирощування вказаних рослин коноплі для їх власного подальшого вживання як наркотичного засобу шляхом куріння, почав здійснювати догляд за цими коноплями шляхом їх прополювання та поливу чайовим напоєм. Продовжуючи свої злочинні дії, А. на початку червня 2016 р. з метою пришвидшення дозрівання рослин коноплі для її подальшого особистого вживання як наркотичного засобу пересадив одну рослину коноплі шляхом виривання її із землі присадибної ділянки та поміщення до полімерного квіткового горщику із землею, де незаконно продовжив її вирощування у приміщенні ванної кімнати свого будинку шляхом поливу чайовим напоєм. У процесі проведення обшуку 14.06.2016 за місцем проживання А. (...) виявлено та вилучено на присадибній ділянці ростучі трав'янисті рослини зеленого кольору в кількості 32 одиниці, що ростуть; у приміщенні ванної кімнати будинку в полімерному квітковому горщику із землею – трав'янисту рослину зеленого кольору, що росте, в кількості 1 одиниці, а всього 33 одиниці.

Відповідно до висновку експерта № 839 від 24.06.2016 надані на дослідження трав'янисті рослини зеленого кольору в кількості 33 одиниць мають ботанічні ознаки рослини роду коноплі (*Cannabis*), містять психоактивну речовину – тетрагідроканібінол, є рослинами роду коноплі (*Cannabis*) і належать до рослин, які містять наркотичні засоби та психотропні речовини й обіг яких допускається для промислових цілей.

Предмет злочину утворюють снотворний мак і конопля.

Маки снотворний та опійний – це різні сорти маку, які містять алкалоїди опіуму (морфін, кодеїн, тебаїн тощо). Поширеним є виготовлення макової соломки. Це зібрані в будь-який спосіб стебла й коробочки будь-якого сорту снотворного маку (за винятком власне макового насіння) в цілому вигляді або подрібнені аж до порошкоподібного вигляду. Нерідко з макової соломки в різні способи (наприклад шляхом виділення наркотично активних алкалоїдів водою або органічними розчинниками) отримують опій екстракційний в розчиненому, смолоподібному або твердому стані.

Коноплі (канабіс), поширені назви: посівні (звичайні, культурні), іноді індійські коноплі – однорічна рослина, в якій плодоносні та квітучі верхівки (суцвіття), пилок і смола містять тетрагідроканнабінол – наркотично активний алкалоїд. Наркотичні засоби конопляної групи – марихуана, гашиш, смола канабісу, гашишне масло, всі ізомери тетрагідроканнабінолу.

Для кваліфікації важливо враховувати кількість рослин: снотворного маку – від ста до п'ятисот рослин, конопель – від десяти до п'ятдесяти рослин.

Суспільно небезпечне діяння передбачено законодавцем як дві альтернативні форми дії, а саме незаконний посів або незаконне вирощування.

Посів снотворного маку чи коноплі – це дії, спрямовані на висів насіння рослин або розсади без належного дозволу на будь-яких земельних ділянках, як спеціально підготовлених, так і порожніх. Придбання насіння, його пророщування, а також придбання розсади з метою подальшого вирощування маку снотворного чи конопель слід кваліфікувати як готування до вчинення злочину, передбаченого ст. 310 КК.

Способи, засоби посіву, а також його місце (присадибні ділянки, поля господарств, пустирі) значення для кваліфікації не мають.

Вирощування снотворного маку чи коноплі – це догляд (рихлення, прополювання, букетування, прорідження, полив, підживлення тощо) за посівами та сходами з метою доведення їх до стадії дозрівання. Для кваліфікації діяння не має значення, посадив ці рослини сам винний, висіяні вони будь-ким іншим або є дикорослими.

Злочин вважається **закінченим з моменту** внесення насіння або посадки розсади в ґрунт чи виконання будь-яких дій з догляду за рослинами.

До обов'язкових **суб'єктивних ознак** відносять вину у формі прямого умислу та обов'язкові ознаки суб'єкта злочину (фізична, осудна особа, яка до вчинення злочину досягла 16-річного віку).

<p>Особливості кваліфікації посіву або вирощування снотворного маку чи конопель за наявності кваліфікуючих ознак</p>	<p>Кваліфікуючими ознаками є такі:</p> <ul style="list-style-type: none"> • вчинення діяння особою, яка була засуджена за цією статтею чи яка раніше вчинила один із злочинів, передбачених ст. 307, 309, 311, 317 Кримінального кодексу; • вчинення діяння за попередньою змовою групою осіб з метою збуту; • незаконний посів або незаконне вирощування снотворного маку в кількості п'ятисот і більше рослин чи конопель у кількості п'ятдесят і більше рослин (ч. 2 ст. 310)
---	---

Учинення діяння особою, яка була засуджена за цією статтею чи яка раніше вчинила один із злочинів, передбачених ст. 307, 309, 311, 317 КК, є таким тоді, коли вчиненню злочину, передбаченого ст. 310 КК, передувало також учинення тією самою особою одного зі злочинів, передбачених будь-якою частиною ст. 307, 309, 311 або 317 КК.

Учинення діяння за попередньою змовою групою осіб з метою збуту визнається вчиненим, якщо його спільно вчинили декілька осіб (дві або більше), які заздалегідь, тобто до початку злочину, домовилися про спільне його вчинення та мали мету збуту предметів злочину.

Відмежування злочинного діяння від незлочинного		
Предмет злочину	ст. 310 («Посів або вирощування снотворного маку чи конопель»)	ст. 106-2 КУпАП («Незаконний посів або незаконне вирощування снотворного маку чи конопель»)
	Мак у кількості від 100 рослин; коноплі у кількості від 10 рослин	Мак к кількості до 100 рослин; коноплі у кількості до 10 рослин

Розмежування із суміжними складами злочинів		
Суспільно-небезпечне діяння	ст. 310 («Посів або вирощування снотворного маку чи конопель»)	ст. 320 («Порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів»)
	Порушення встановлених правил посіву або вирощування маку снотворного чи конопель	Порушення правил виробництва, виготовлення, зберігання, обліку, відпуску, розподілу, торгівлі, перевезення, пересилання чи використання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, призначених для виробництва чи виготовлення цих засобів (речовин)

4. Кваліфікація незаконного введення в організм наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 314 КК)

<p>Загальні питання кваліфікації незаконного введення в організм наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів</p>	<p>Незаконне введення будь-яким способом наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів в організм іншої особи проти її волі (ч. 1 ст. 314)</p>
---	--

Для правильної кваліфікації такого діяння, як незаконне введення в організм наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів необхідно обов'язково встановити такі ознаки: предмет злочину, суспільно небезпечне діяння та ознаки суб'єктивного характеру.

Предмет злочину утворюють наркотичні засоби, психотропні речовини та їх аналоги (їх поняття див. у ст. 305 КК).

Суспільно небезпечне діяння передбачено законодавцем у формі дії, а саме незаконне введення в будь-який спосіб наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів в організм іншої особи.

У період з 02.02.2009 по 01.10.2015 гр. В. обіймала посаду сестри медичної (процедурної) наркологічного відділення № 1 Комунального закладу охорони здоров'я «Харківський обласний наркологічний диспансер» у зв'язку з чим була обізнана з формами та методами лікування осіб від наркотичної залежності та пов'язаних із цим синдромів.

У червні 2015 р. до В., що перебувала за місцем роботи, звернулися громадяни О. (...) та Н. (...), які відрекомендувались співробітниками організації «Наркологічний центр Ренесанс» (м. Харків, вул. Нижня Гі-ївська, 6.150, далі – «Ренесанс»), яка надає послуги з лікування осіб від наркотичної та алкогольної залежності. Під час розмови, що виникла, вказані особи запропонували В. за матеріальну винагороду здійснювати незаконну лікувальну діяльність, а саме проводити медичний огляд наркотично та алкогольно залежних осіб, призначати їм лікарські засоби та здійснювати медичні процедури, у тому числі інфузії та ін'єкції, у приміщеннях «Ренесансу».

В., усвідомлюючи, що вказана організація не має необхідних дозвільних документів у сфері лікувальної діяльності або поводження із наркотичними засобами та психотропними речовинами, а також те, що вона не має права надавати вказані послуги у приміщенні «Ренесансу», дала свою згоду. Після цього В. починаючи із середини червня 2015 р. (більш точна дата не встановлена), почала здійснювати незаконну лікувальну діяльність у приміщеннях реабілітаційного центру «Ренесанс», яка полягала в обстеженні хворих осіб та призначенні їм лікування з використанням лікарських засобів та проведенням медичних процедур.

Під час здійснення зазначеної незаконної лікувальної діяльності В. з метою усунення найбільш вираженого абстинентного синдрому в осіб, які перебували у приміщеннях реабілітаційного центру «Ренесанс», ухвалила рішення щодо вчинення незаконного придбання, перевезення з метою подальшого збуту психотропної речовини «Діазепам», яка входить до лікарського засобу «Сібазон», що використовується для лікування наркотично та алкогольно залежних осіб.

Для зазначеної мети В. на початку листопада 2015 р. підшукала невстановленого чоловіка на ім'я «Р.», який здійснював незаконний продаж лікарських засобів, у якого разом з іншими лікарськими засобами без необхідних дозвільних документів здійснила придбання семи 2-мл ампул лікарського засобу «Сібазон», які містили по 10 мг діючої

психотропної речовини «Діазепам» у кожній ампулі. Після цього В. незаконно перемістила лікарський засіб «Сібазон» до приміщення «Ренесансу», де, керуючись єдиним злочинним наміром, спрямованим на введення до організму наркотично та алкогольно залежних осіб лікарського засобу «Сібазон» з метою усунення у них абстинентного синдрому, в період часу з 30.11.2015 по 25.02.2016 шляхом тотожних діянь – ін'єкцій, здійснила збут раніше придбаного лікарського засобу «Сібазон» з діючою психотропною речовиною «Діазепам».

Так, В. у період з 30.11.2015 по 02.12.2015 у приміщенні «Ренесансу» під виглядом кваліфікованої медичної допомоги здійснила незаконний збут шляхом ін'єкції С. (анкетні данні змінено на підставі постанови слідчого від 09.12.2015) 6 мл лікарського засобу «Сібазон» (по 2 мл в один день), тобто здійснила введення до організму С. 30 мг психотропної речовини «Діазепам». При цьому С. згоди на проведення щодо себе таких дій не надавав і не був обізнаний про те, що до його організму буде введено психотропну речовину.

Згідно з висновком експерта ХМАПО від 15.12.2015 № 12-10/2538 за результатами токсикологічного дослідження сечі С. виявлено субстанцію, яка є діючою речовиною психотропного засобу «Діазепам», який згідно зі списком № 2 таблиці № 3 «Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів», затвердженого постановою КМУ від 06.05.2000 № 770, належить до психотропних речовин, обіг яких обмежено і стосовно яких допускаються виключення деяких заходів контролю.

Злочин учиняється шляхом застосування фізичного або психічного насильства, обману чи з використанням безпорадного стану потерпілого. Такими діями можуть бути утримання потерпілого силоміць і введення в його організм наркотичного засобу, психотропної речовини або їх аналогів шляхом ін'єкції, залякування потерпілого застосуванням до нього фізичного насильства, якщо він відмовиться від введення в його організм наркотичного засобу, психотропної речовини або їх аналогів, повідомлення потерпілому неправдивих відомостей або приховування певних обставин, що вводять його в оману стосовно певних фактів і дає змогу винному ввести в його організм зазначені засоби або речовини.

Злочин вважається **закінченим з моменту** введення зазначеного засобу або речовини.

До обов'язкових **суб'єктивних ознак** відносять вину у формі прямого умислу та обов'язкові ознаки суб'єкта злочину (фізична, осудна особа, яка до вчинення злочину досягла 16-річного віку).

<p>Особливості кваліфікації незаконного введення в організм наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів за наявності кваліфікуючих ознак</p>	<p>Кваліфікуючими ознаками є такі:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ті самі дії, якщо вони призвели до наркотичної залежності потерпілого або вчинені повторно або особою, яка раніше вчинила один із злочинів, передбачених ст. 306–312 та 314–318 цього Кодексу, або вчинені щодо двох чи більше осіб, або якщо вони заподіяли середньої тяжкості чи тяжке тілесне ушкодження потерпілому (ч. 2 ст. 314); • дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені щодо неповнолітнього або особи, яка перебуває в безпорадному стані, чи вагітної жінки, або якщо вони були пов'язані з введенням в організм іншої особи особливо небезпечних наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, а також якщо внаслідок таких дій настала смерть потерпілого (ч. 3 ст. 314).
---	--

Учинення діяння, якщо вони призвели до наркотичної залежності потерпілого, – наркотичну залежність потерпілого слід розуміти як стан, що є притаманним для хворих на наркоманію. При цьому під наркоманією розуміють хворобливий психічний стан, зумовлений хронічною інтоксикацією внаслідок зловживання наркотичними засобами, віднесеними до таких конвенціями ООН і спеціально уповноваженим органом виконавчої влади в галузі охорони здоров'я, і який характеризується психічною або фізичною залежністю від них. Хворий на наркоманію (наркоман) – це особа, якій лікарсько-консультаційною комісією встановлено діагноз «наркоманія».

Учинення діяння повторно – див. аналіз ст. 305 КК.

Учинення діяння особою, яка раніше вчинила один із злочинів, передбачених ст. 306–312 та 314–318 КК, – див. аналіз ст. 305 КК.

Учинення діяння щодо двох чи більше осіб – незаконне введення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів двом і більше особам має охоплюватися єдиним умислом винного й учинятися, як правило, в тому ж самому місці без значного розриву в часі. Якщо ці дії були вчинені в різні проміжки часу й не охоплювалися єдиним умислом, це повторність злочину. У разі, коли одному з потерпілих введено наркотичні засоби чи психотропні речовини, а щодо іншого зробити це не вдалося з причин, що не залежали від волі винного, вчинене підлягає кваліфікації за ч. 1 ст. 314 та за ч. 2 ст. 15, ч. 2 ст. 314 КК.

Учинення діяння, якщо вони заподіяли середньої тяжкості чи тяжке тілесне ушкодження потерпілому, вважається таким, якщо наслідок від незаконного введення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів полягає в заподіянні потерпілій особі середньої тяжкості чи тяжкого тілесне ушкодження.

Учинення діяння щодо неповнолітнього – див. аналіз ст. 307 КК.

Учинення діяння щодо особи, яка перебуває в безпорадному стані, є таким у тих випадках, коли особа за своїм психічним або фізичним станом неспроможна розуміти характер і наслідки вчинюваних щодо неї дій або чинити опір (через малолітній вік, фізичні вади, розлад психічної діяльності, хворобливий або непритомний стан тощо). Винний повинен усвідомлювати, що потерпілий перебуває саме у безпорадному стані, і при цьому не має значення, чи винний сам призвів до такого стану потерпілу особу, чи вона перебувала в безпорадному стані незалежно від його дій.

Учинення дій, якщо вони були пов'язані з введенням в організм іншої особи особливо небезпечних наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, – за цією кваліфікуючою ознакою діяння необхідно кваліфікувати в тому випадку, коли суспільно небезпечне діяння (введення в організм іншої людини) пов'язується з використанням наркотичних засобів, віднесених Кабінетом Міністрів України до Таблиці 1 Списку 1 «Особливо небезпечні наркотичні засоби, обіг яких заборонено» Переліку.

Учинення діяння, якщо внаслідок таких дій настала смерть потерпілого, буде таким лише за умови, що смерть сталася саме внаслідок незаконного введення в організм людини проти її волі наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. При цьому дії винного мають характеризуватися прямим умислом щодо насильницького введення в організм людини зазначених засобів чи речовин і необережністю щодо настання смерті. Вони повністю охоплюються ч. 3 ст. 314 і додатково кваліфікації за ст. 119 КК не потребують.

Якщо ж умисел винного був спрямований на позбавлення потерпілого життя, злочинні дії підлягають кваліфікації за ч. 1 або відповідними пунктами ч. 2 ст. 115 та ч. 2 чи ч. 3 ст. 314 КК.

5. Кваліфікація схиляння до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 315 КК)

<p>Загальні питання кваліфікації схиляння до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів</p>	<p><i>Схиляння певної особи до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ч. 1 ст. 315)</i></p>
--	--

Для правильної кваліфікації такого діяння, як схиляння до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, необхідно обов'язково встановити такі ознаки: предмет злочину, суспільно небезпечне діяння та ознаки суб'єктивного характеру.

28.08.2010 близько 14:00 год. у с. Хутори Кривошійські по вул. Зарічній, 6 Хмільницького району Вінницької області гр. Г. шляхом пропозиції схилив гр. В. до вживання наркотичного засобу – канабісу шляхом скурювання коноплі через пристрій для куріння «бульбулятор».

Повернувшись, 30.08.2010 близько 16 год. 00 хв. у с. Хутори Кривошійські (...) Г. шляхом пропозиції схилив В. до вживання наркотичного засобу – канабісу шляхом скурювання коноплі через пристрій для куріння «бульбулятор».

14.09.2010 під час огляду місця події в с. Хутори Кривошійські по вул. (...) вказаний пристрій для куріння коноплі «бульбулятор» було виявлено та вилучено, на його внутрішніх стінках згідно з висновком експерта від 01.10.2010 № 1318 міститься особливо небезпечний наркотичний засіб – екстракт канабісу масою 0,042 г у перерахунку на суху речовину, а також виявлено та вилучено речовину рослинного походження, яка згідно з висновком експерта від 11.10.2010 № 1318 є особливо небезпечним наркотичним засобом, об'єм якого заборонено, – канабісом масою 2,71 г у перерахунку на висушену речовину.

Свою вину в скоєнні вказаного злочину підсудний Г. визнав повністю та показав, що в серпні 2010 р., якого саме числа не пам'ятає, він прийшов у с. Хутори Кривошійські на присадибну ділянку, яку він з матір'ю обробляє і яка належить його бабусі, та помітив, що на подвір'ї біля веранди будинку росте рослина коноплі, яку він залишив, щоб вона підросла. У середині серпня 2010 р. Г., перебуваючи в с. Хутори Кривошійські і займаючись збором врожаю картоплі, вказану рослину коноплі зірвав, заніс на веранду літньої кухні та кинув на підлогу, щоб рослина висохла. 28.08.2010 близько 13 год. 00 хв. він у с. Лозна Хмільницького району зустрів В. і запропонував йому поїхати в с. Хутори Кривошійські до будинку його бабусі Ф., щоб покурити коноплі, яку він залишив на веранді літньої кухні. Коли вони приїхали, то Г. у приміщенні літньої кухні знайшов полімерну пляшку коричневого кольору, ємністю 1 л, виготовив «бульбулятор», засипав у нього подрібнене листя коноплі, підпалив і зробив кілька затяжок, а потім дав пристрій для куріння коноплі В., який також зробив кілька затяжок. Після цього Г. викинув пристрій для куріння коноплі в куці неподалік від приміщення літньої кухні та разом із В. велосипедами поїхав у с. Лозна Хмільницького району.

30.08.2010 Г. знову запропонував В. поїхати в с. Хутори Кривошійські та покурити коноплі, яка залишилась в приміщенні літньої кухні. В. погодився, і вони велосипедами поїхали в с. Хутори Кривошійські, де Г. знову взяв пристрій для куріння коноплі, який перед цим викинув, і вони з В. з нього покурили коноплі. Курили вони біля вказаного приміщення, на подвір'ї. Пристрій для куріння коноплі Г. викинув у куці поблизу приміщення літньої кухні, й вони з В. поїхали по домівках у с. Лозна Хмільницького району. 14.09.2010 до Г. додому приїхали працівники міліції, яким він розповів про те, що з В. курил коноплю.

Предмет злочину утворюють наркотичні засоби, психотропні речовини та їх аналоги (їх поняття див. в аналізі ст. 305 КК).

Суспільно небезпечне діяння передбачено законодавцем у формі дії, а саме у схиланні певної особи до вживання відповідних речовин.

Під **схиланням** до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин чи їх аналогів треба розуміти будь-які умисні ненасильницькі дії, спрямовані на збудження в іншої особи бажання вжити ці засоби або речовини хоча б один раз (пропозицію, умовляння, пораду, переконування тощо).

Якщо особа, яка схилила когось до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин чи їх аналогів, збувала ці засоби, речовини споживачеві або брала участь у їх викраденні, незаконному виробництві, виготовленні, придбанні, зберіганні, перевезенні, пересиланні з метою збуту або без такої мети, її дії слід кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених ст. 315 і, відповідно, ст. 307, 308, або 309 КК.

Момент закінчення злочину пов'язується з моментом вчинення суспільно небезпечного діяння, а саме схилання до вживання. При цьому відповідальність за цей злочин настає незалежно від наслідків схилання, тобто від того, вжила інша особа наркотичний засіб, психотропну речовину або їх аналог чи відмовилася це зробити.

До обов'язкових **суб'єктивних ознак** відносять вину у формі прямого умислу та обов'язкові ознаки суб'єкта злочину (фізична, осудна особа, яка до вчинення злочину досягла 16-річного віку).

Особливості кваліфікації схилання до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів за наявності кваліфікуючих ознак

Кваліфікуючою ознакою є така: «Та сама дія, вчинена повторно або щодо двох чи більше осіб, або щодо неповнолітнього, а також особою, яка раніше вчинила один із злочинів, передбачених ст. 307, 308, 310, 314, 317 цього Кодексу» (ч. 2 ст. 315).

Вчинення діяння повторно – див. аналіз ст. 305 КК.

Вчинення діяння щодо двох чи більше осіб є таким тоді, коли ці дії охоплювались єдиним умислом винного й учинялись, як правило, в тому ж самому місці без значного розриву в часі.

Вчинення діяння щодо неповнолітнього є таким тоді, коли схилання до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів було реалізовано стосовно особи, яка не досягла 18-річного віку. Дії особи, яка поряд зі схиланням неповнолітнього до вживання таких засобів чи речовин залучала його до участі в організації або утриманні місця для їх вживання, виробництва чи виготовлення, мають кваліфікуватися за сукупністю злочинів, передбачених ч. 2 ст. 317 і ч. 2 ст. 315 КК.

Вчинення діяння особою, яка раніше вчинила один із злочинів, передбачених ст. 307, 308, 310, 314, 317 КК, – див. аналіз ст. 305 КК.

6. Кваліфікація незаконного публічного вживання наркотичних засобів (ст. 316 КК)

Загальні питання кваліфікації незаконного публічного вживання наркотичних засобів	Публічне або вчинене групою осіб незаконне вживання наркотичних засобів у місцях, що призначені для проведення навчальних, спортивних і культурних заходів, та в інших місцях масового перебування громадян (ч. 1 ст. 316)
---	--

Для правильної кваліфікації такого діяння, як незаконне введення в організм наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів необхідно обов'язково встановити такі ознаки: предмет злочину, суспільно небезпечне діяння та ознаки суб'єктивного характеру.

Предмет злочину утворюють наркотичні засоби (їх поняття див. ст. 305 КК).

Суспільно небезпечне діяння передбачено законодавцем у формі дій, які полягають у публічному або груповому незаконному вживанні наркотичних засобів у місцях, що призначені для проведення навчальних, спортивних і культурних заходів, або в інших місцях масового перебування громадян.

17.04.2013, близько 22-ї год., Д. разом з Я., який за цей злочин був засуджений вироком Тячівського районного суду від 24.06.2014, на території парку по вул. Травневій у смт. Буштино неподалік від пам'ятника «Лісорубам» за допомогою саморобного пристрою, який виготовив Я. з пластикової пляшки шляхом куріння вживали особливу небезпечний наркотичний засіб – канабіс.

У судовому засіданні обвинувачений Д. свою вину у вчиненні інкримінованого йому кримінального правопорушення визнав повністю. Пояснив, що 17.04.2013 близько 22-ї год. вони з Я. сиділи на лавці у парку в смт. Буштино та розпивали алкогольні напої. Після цього Я. запропонував йому вжити наркотичні речовини за допомогою саморобного пристрою, який мав із собою. Під час куріння наркотичної речовини їх затримали працівники міліції.

За змістом ст. 316 КК відповідальність за вчинення передбачених нею діянь настає: для однієї особи – за наявності двох обов'язкових ознак, а саме: 1) вживання наркотиків у місцях масового перебування громадян; 2) вживання їх публічно. Отже, обов'язковою ознакою об'єктивної сторони цього діяння в разі вчинення його однією особою є обстановка – публічність вживання.

Під **незаконним публічним вживанням наркотичних засобів** слід розуміти вживання їх у відкритий (очевидний для інших осіб) спосіб і в присутності третіх осіб, які усвідомлюють характер того, що відбувається. Це може бути ін'єкція наркотичної рідини, куріння гашишу, крепу, опію, вживання макової соломки тощо.

Для відповідальності за вживання наркотичних засобів групою осіб обов'язковою є лише одна ознака: вживання наркотиків у місцях масового перебування громадян. При цьому не має значення, вживали її учасники наркотики у присутності інших осіб чи за їх відсутності. Для кваліфікації також не має значення, вживали учасники групи наркотичні засоби послідовно чи одночасно.

При цьому обов'язковою ознакою цього злочину є місце його вчинення. Так, місцями масового перебування громадян визнаються школи, училища, технікуми, коледжі, вищі навчальні заклади, стадіони, кінотеатри, театри, дискотеки та інші подібні до них заклади. Під іншими місцями масового перебування громадян маються на увазі вокзали, пристані, пляжі, парки, дитячі майданчики, підземні переходи, вулиці, площі тощо.

Злочин вважається **закінченим з моменту** вживання (прийняття) наркотичного засобу незалежно від того, чи була доведена особа до стану наркотичного сп'яніння.

До обов'язкових **суб'єктивних ознак** відносять вину у формі прямого умислу та обов'язкові ознаки суб'єкта злочину (фізична, осудна особа, яка до вчинення злочину досягла 16-річного віку).

Особливості кваліфікації незаконного публічного вживання наркотичних засобів за наявності кваліфікуючих ознак	Кваліфікуючою ознакою є така: «Ті самі дії, вчинені повторно або особою, яка раніше вчинила один із злочинів, передбачених ст. 307, 310, 314, 315, 317, 318 цього Кодексу» (ч. 2 ст. 316)
---	---

Учинення діяння повторно – див. аналіз ст. 305 КК.

Учинення діяння особою, яка раніше вчинила один із злочинів, передбачених ст. 307, 310, 314, 315, 317, 318 КК, – див. аналіз ст. 305 КК.

7. Кваліфікація організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 317 КК)

Загальні питання кваліфікації організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів	Організація або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, а також надання приміщення з цією метою (ч. 1 ст. 317)
---	---

Для правильної кваліфікації такого діяння, як незаконне введення в організм наркотичних засобів, психотропних речовин або їх

аналогів, необхідно обов'язково встановити такі ознаки: предмет злочину, суспільно небезпечне діяння та ознаки суб'єктивного характеру.

Предмет злочину утворюють наркотичні засоби, психотропні речовини та їх аналоги (їх поняття див. в аналізі ст. 305 КК).

Суспільно небезпечне діяння передбачено законодавцем у формі дій, які полягають у такому: 1) організація місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення зазначених вище засобів або речовин; 2) утримання таких місць; 3) надання приміщення з цією метою.

07.02.2017 об 11 год. 30 хв. гр. П., перебуваючи за місцем свого проживання, забезпечуючи можливість вживання наркотичних засобів іншої особи, шляхом дозволу надав гр. С. приміщення квартири № 76, що в буд. № 4 по вул. Пирогова в м. Нововолинську, для незаконного вживання наркотичного засобу. При цьому С., скориставшись наданням дозволу П., вжив наркотичний засіб (канабіс) шляхом його викурювання за допомогою саморобного пристрою для куріння, який виготовив на місці з метою власного вживання та частину якого в подальшому було вилучено працівниками поліції під час проведення огляду приміщення 07.02.2017 в період часу з 16 год. 00 хв. по 16 год. 34 хв.

Згідно з висновком експерта від 14.02.2017 № 63/60 нашарування речовини коричневого кольору на наданих на дослідження двох об'єктованих пластикових пляшках та фрагменті фольги, які були вилучені в процесі проведення огляду приміщення квартири № 76, що в буд. № 4 по вул. Пирогова в м. Нововолинську, являють собою особливо небезпечний наркотичний засіб – екстракт канабісу. Загальна маса екстракту канабісу (в перерахуванні на висушену речовину) становить 0,013 г.

За змістом ст. 317 КК під **місцями для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів** розуміються будь-які жилі або нежилі приміщення (будинки, квартири, казино, більярдна, лазня, гараж, сарай, склад, горище, підвал, землянка тощо) за умови, що вони призначені для використання із зазначеною метою.

Організація такого місця полягає у вчиненні однією чи кількома особами дій, що фактично призвели до його створення або були на це спрямовані (підшукування приміщення, готування пристроїв для вживання, виробництва та виготовлення наркотичних засобів чи психотропних речовин, залучення клієнтів і співучасників, розроблення конспіративних заходів тощо). Злочин вважається **закінченим з моменту** створення такого місця незалежно від того, почало воно функціонувати чи ні.

Утримання зазначеного місця – це сукупність дій з підтримання його функціонування (матеріальне забезпечення, охорона, залучення й обслуговування клієнтів, здійснення конспіративних

заходів тощо). Особа, яка утримує таке місце, може як володіти ним, так і розпоряджатися на інших підставах.

Під **наданням приміщення** для вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів треба розуміти забезпечення можливості одній чи декільком особам використати його в такий спосіб хоча б один раз.

Якщо особа поряд з організацією (утриманням) місця чи наданням приміщення для незаконного вживання, виробництва або виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів викрадала ці засоби чи речовини або займалася їх незаконним виробництвом, виготовленням, придбанням, зберіганням, перевезенням, пересиланням з метою чи без мети збуту, збувала їх або схилала інших осіб до їх уживання, її дії необхідно кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених ст. 317 і, відповідно, ст. 307, 308, 309 або 315 КК.

Утримання місця й надання приміщення одночасно для вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та для розпусти кваліфікується за сукупністю злочинів, передбачених ст. 317 та 302 КК.

Злочин вважається **закінченим з моменту** виконання однієї з указаних дій.

До обов'язкових **суб'єктивних ознак** відносять вину у формі прямого умислу й обов'язкові ознаки суб'єкта злочину (фізична, осудна особа, яка до вчинення злочину досягла 16-річного віку). При цьому, як наголошує постанова ПВСУ, обов'язковою ознакою діяння є **спеціальна мета** – забезпечити незаконне вживання, виробництво чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

Особливості кваліфікації організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів за наявності кваліфікуючих ознак

Кваліфікуючою ознакою є така: «Ті самі дії, вчинені повторно або з корисливих мотивів, або групою осіб, або із залученням неповнолітнього» (ч. 2 ст. 317)

Вчинення діяння повторно – див. аналіз ст. 305 КК.

Вчинення діяння з корисливих мотивів є таким тоді, коли суб'єкт злочину бажав одержати у зв'язку з цим матеріальні блага для себе або інших осіб, уникнути матеріальних витрат чи обов'язків або досягти іншої матеріальної вигоди.

Вчинення діяння групою осіб є таким тоді, якщо у ньому брали участь декілька (два або більше) виконавців без попередньої змови між собою.

Вчинення діяння із залученням неповнолітнього – див. аналіз ст. 307 КК.

Перелік питань для самоконтролю

1. Яким є зміст понять «наркотичні засоби», «психотропні речовини», «їх аналоги», «прекурсори» та «фальсифіковані лікарські засоби»?
2. Якими є підстави відмежування злочинних від незлочинних діянь у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів?
3. Які існують відмінності між організацією, утриманням місць та надання приміщення для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів?
4. Які існують відмінності між незаконним виробництвом та незаконним виготовленням наркотичних засобів, або психотропних речовин?
5. Які існують відмінності у кваліфікації незаконного публічного вживання наркотичних засобів однією особою та групою осіб?
6. Що таке «вчинення діяння, якщо вони призвели до наркотичної залежності потерпілого» як кваліфікуюча ознака?
7. Якою має бути кваліфікація незаконного введення в організм наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, якщо внаслідок таких дій настала смерть потерпілого?
8. Як розмежувати ст. 310 та 320 КК?
9. Якими є особливості кваліфікації в разі незаконного зберігання та незаконному перевезення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів?
10. Як розмежувати ст. 305 та 201 КК?

Список рекомендованої літератури

1. Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів : постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квіт. 2002 р. № 4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-02>.
2. Про затвердження Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів : постанова Кабінету Міністрів України від 6 трав. 2000 р. № 770 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/770-2000-п>.
3. Наден О. В. Спеціальні види звільнення особи від кримінальної відповідальності за злочини в сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів / О. В. Наден. – Харків : Право, 2003. – 224 с.
4. Фесенко Є. В. Злочини проти здоров'я населення та система заходів з його охорони : монографія / Є. В. Фесенко. – Київ : Атіка, 2004. – 279 с.

ТЕМА 12

Кваліфікація злочинів проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та злочини проти журналістів

1. Кваліфікація незаконного перешкодження організації та проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій (ст. 340 КК).
2. Кваліфікація опору представникові влади, працівникові правоохоронного органу, державному виконавцю, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцеві, уповноваженій особі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (ст. 342 КК).
3. Кваліфікація умисного знищення або пошкодження майна працівника правоохоронного органу, працівника органу державної виконавчої служби чи приватного виконавця (ст. 343 КК).
4. Кваліфікація погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу (ст. 345 КК).
5. Кваліфікація умисного знищення або пошкодження майна працівника правоохоронного органу, працівника органу державної виконавчої служби чи приватного виконавця (ст. 347 КК).
6. Кваліфікація посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця (ст. 348 КК).
7. Кваліфікація захоплення представника влади або працівника правоохоронного органу як заручника (ст. 349 КК).
8. Кваліфікація самовільного присвоєння владних повноважень або звання службової особи (ст. 353 КК).
9. Кваліфікація підкупу працівника підприємства, установи чи організації (ст. 354 КК).
10. Кваліфікація примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань (ст. 355 КК).
11. Кваліфікація самоправства (ст. 356 КК).
12. Кваліфікація викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження (ст. 357 КК).
13. Кваліфікація підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збуту чи використання підроблених документів, печаток, штампів (ст. 358 КК).
14. Кваліфікація злочинів проти журналістів (ст. 345-1, 347-1, 348-1, 349-1 КК України)

1. Кваліфікація незаконного перешкодження організації та проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій (ст. 340 КК)

Загальні питання кваліфікації незаконного перешкодження організації та проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій

Незаконне перешкодження організації або проведенню зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій, якщо це діяння було вчинене службовою особою або із застосуванням фізичного насильства (ст. 340)

Незаконне перешкоджання – це створення будь-яких перепон для організації або проведення зборів, мітингів, вуличних походів та демонстрацій, яке може виражатися як у дії (незаконна заборона службовою особою проведення будь-якої з названих акцій), так і в бездіяльності (наприклад, незаконне ненадання службовою особою приміщення для проведення зборів).

Перешкоджання завжди є **протиправним**, якщо воно вчинюється безпідставно, всупереч вимогам закону. Створення ж перепон організації або проведенню зборів, мітингів, походів і демонстрацій, що проводяться з порушенням встановленого порядку, є **законним**. Наприклад, не є перешкоджанням дія чи бездіяльність, що створюють перепони організації або проведенню масових акцій, організатори чи члени яких виступають за ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підрич її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни чи насильства, на розпалювання міжетнічної, расової чи релігійної ворожнечі, посягання на права та свободи людини, здоров'я населення, пропаганду комуністичного та/або націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів і їх символіки. Така діяльність визнається незаконною відповідно до ст. 37 Конституції України.

Наявність судової заборони (встановлення обмеження щодо місця й часу) на проведення масових заходів у зв'язку з існуванням загрози громадській безпеці та громадському порядку також свідчить про законність перепон у вигляді постанови адміністративного суду.

Обов'язковою ознакою цього злочину є те, що перешкоджання походить або від службової особи, або від інших осіб, які застосовують фізичне насильство.

У разі, якщо в діях службової особи містяться ознаки іншого складу злочину, вчинене слід кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених ст. 340 КК та відповідною статтею КК.

Так, досудовим розслідуванням було встановлено таке: під час Революції Гідності відбувалась мирна акція протесту «Автомайдан», а саме автопробіг до резиденції колишнього президента України. Л, перебуваючи на посаді старшого інспектора ДПС 4 взводу роти з обслуговування стаціонарних постів полку ДПС ДАІ ГУМВС України в місті Києві на виконання злочинних вказівок влади склав завідомо неправдиві рапорти про нібито порушення водіями транспортних засобів правил дорожнього руху з метою подальшого позбавлення їх права керування транспортними засобами, внаслідок чого останні не змогли брати участь у мирних акціях протесту. Л. було висунуто обвинувачення за ч. 1 ст. 366 КК – службове підроблення, складання службовою особою завідомо неправдивого офіційного документа та ст. 340 КК – незаконне перешкоджання організації або проведення зборів, мітингів,

вуличних походів і демонстрацій, вчинене службовою особою. Кримінальне правопорушення, передбачене ст. 340 КК, має ідеальну сукупність із ст. 366 КК, оскільки своєю однією дією Л. вчинив злочини, ознаки яких передбачено різними статтями КК України.

У разі застосування фізичного насильства службовою особою її дії вимагають додаткової кваліфікації за ст. 365 КК як перевищення влади або службових повноважень.

Під **фізичним насильством** як способом перешкоджання організації або проведенню зборів, мітингів, походів і демонстрацій слід розуміти заподіяння учасникам таких заходів умисних середньої тяжкості або легких тілесних ушкоджень, а також вчинення інших насильницьких дій (завдання ударів, побоїв, незаконне затримання або арешт організаторів). Якщо насильство поєднується із заподіянням тяжких тілесних ушкоджень або смерті, це вимагає додаткової кваліфікації за ст. 121 або 115 КК.

Злочин вважається **закінченим із моменту** вчинення будь-якої дії, що перешкоджає організації або проведенню зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій. Якщо злочин вчинено приватною особою, то він вважається **закінченим із моменту** застосування фізичного насильства хоча б до одного учасника акції.

Розмежування із суміжними складами злочинів		
	ст. 340 («Незаконне перешкоджання організації або проведенню зборів, мітингів, походів і демонстрацій»)	ст. 170 («Перешкоджання законній діяльності професійних спілок, політичних партій, громадських організацій»)
Спрямованість суспільно небезпечного діяння	Незаконне перешкоджання організації або проведенню масових заходів	Не обмежується виключно перешкоджанням участі профспілок, політичних партій і громадських організацій в організації та проведенні масових заходів
Суб'єктивна сторона	Достатньо усвідомлення винним незаконного характеру своїх дій щодо перешкоджання організації або проведенню зборів, мітингів, походів і демонстрацій	Умисел обов'язково передбачає усвідомлення перешкоджаючої властивості діянь щодо порушення прав профспілки, політичної партії, громадської організації чи їх органів

У вирішенні питання про співвідношення аналізованих складів злочинів і кваліфікації вчиненого судова практика є однозначною: застосовується виключно ст. 340 КК, навіть у тому разі, коли відповідні масові заходи організовуються політичним партіями та громадськими організаціями.

Переяслав-Хмельницький міськрайонний суд Київської обл.
ст. 340 КК України дії міського голови, який вчинив
обставин. 10.01.2014 у період часу з 09:00 до 15:40 год.
представником влади, діючи умисно, маючи на меті неза-
дждання організації та проведенню масових заходів, що
сь громадською організацією «Всеукраїнське об'єднання
Переяслав-Хмельницькому в період активної фази полі-
ст у українського народу, усвідомлюючи незаконність
повуючи службове становище із залученням підлеглих
сич виготовлення документів, які містили неправди-
снування загрози життю й здоров'ю людей та учас-
нення вищевказаних акцій, і на цій підставі організу-
обисто підписав та забезпечив подачу до Київського
админістративного суду позовної заяви про обмеження ре-
мирні зібрання шляхом встановлення відповідної за-
раїнське об'єднання «Майдан» та іншим суб'єктам:
прав людини «Свобода», Київській обласній партії
обласної партійної організації Зеленої екологічної
«Ідуга», Київської обласної організації демократичної
іни, які також були вказані відповідачами в позові.
но рішення про заборону зазначеним суб'єктам про-
ди.

правовій доктрині вироблено правило, згідно з
ть відсутня у тих випадках, коли вчиненням
лочини, які є обов'язковою (конститутивною)
редбаченого однією статтею Особливої части-

увати таке.
и законній діяльності профспілки, політичної
анізації **не є конститутивною** (іманент-
ного складу незаконного перешкодження ор-
ю зборів, мітингів, походів і демонстрацій.
я й без перешкодження діяльності вказаних

масових заходах беруть участь політичні пар-
ції та профспілки або ж вони їх організують,
їєї обставини для наявності складу злочину,
КК, не вимагається, а надто в тих випадках,
ється загальним суб'єктом із застосуванням

шкодження організації або проведенню збо-
емонстрацій у низці випадків необхідно розг-
ередбачений ознаками окремого складу зло-
дження законній діяльності профспілок,
омадських організацій. У відповідності до цьо-
мов діяння особи необхідно кваліфікувати за

сукупністю злочинів, передбачених ст. 170 і відповідною частиною
ст. 340 КК, тобто як ідеальної сукупності.

4. В усіх інших випадках (тобто тих, які не пов'язані з перешко-
дженням організації або проведенню масових заходів як способом
перешкодження законній діяльності профспілок, політичних партій
чи громадських об'єднань і, відповідно, перешкодженням організації
чи проведенню масових заходів без перешкодження діяльності
профспілок, політичних партій чи громадських організацій) засто-
уванню підлягає одна із цих статей у відповідності до відображення в
юридичному складі ознак фактично вчиненого.

**2. Кваліфікація опору представникові влади, працівникові
правоохоронного органу, державному виконавцю,
члену громадського формування з охорони громадського
порядку і державного кордону або військовослужбовцеві,
уповноваженій особі Фонду гарантування вкладів фізичних
осіб (ст. 342 КК)**

Загальні питання кваліфікації
опору представникові влади,
працівникові правоохоронного
органу, державному виконавцю,
члену громадського формування
з охорони громадського порядку
і державного кордону або
військовослужбовцеві,
уповноваженій особі Фонду
гарантування вкладів фізичних
осіб

Опір представникові влади, крім державного ви-
конавця, під час виконання ним службових
обов'язків (ч. 1 ст. 342)

Опір працівникові правоохоронного органу, дер-
жавному виконавцю під час виконання ним служ-
бових обов'язків, члену громадського формування
з охорони громадського порядку і державного
кордону або військовослужбовцеві під час вико-
нання цими особами покладених на них обов'язків
щодо охорони громадського порядку або уповно-
важеній особі Фонду гарантування вкладів фізич-
них осіб (ч. 2 ст. 342)

Потерпілими від цього злочину є: 1) представники влади;
2) працівники правоохоронних органів; 3) державні виконавці;
4) члени громадського формування з охорони громадського порядку
і державного кордону; 5) військовослужбовці; 6) уповноважені особи
Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

Опір – це активна фізична протидія виконанню представни-
ком влади, працівником правоохоронного органу, державним вико-
навцем, членом громадського формування з охорони громадського
порядку та державного кордону, військовослужбовцем або уповно-
важеною особою Фонду гарантування вкладів фізичних осіб покла-
дених на них службових обов'язків або обов'язків з охорони громад-
ського порядку та державного кордону.

Так, Переяслав-Хмельницький міськрайонний суд Київської обл. кваліфікував за ст. 340 КК України дії міського голови, який вчинив злочин за таких обставин. 10.01.2014 у період часу з 09:00 до 15:40 год. він, будучи представником влади, діючи умисно, маючи на меті незаконне перешкодження організації та проведенню масових заходів, що організовувались громадською організацією «Всеукраїнське об'єднання "Майдан"» у м. Переяслав-Хмельницькому в період активної фази політичного протесту українського народу, усвідомлюючи незаконність своїх дій, використовуючи службове становище із залученням підлеглих йому осіб, забезпечив виготовлення документів, які містили неправдиві відомості про існування загрози життю й здоров'ю людей та учасників під час проведення вищевказаних акцій, і на цій підставі організував підготовку, особисто підписав та забезпечив подачу до Київського окружного адміністративного суду позовної заяви про обмеження реалізації права на мирні зібрання шляхом встановлення відповідної заборони Раді Всеукраїнське об'єднання «Майдан» та іншим суб'єктам: Центру захисту прав людини «Свобода», Київській обласній партії «Союз», Київської обласної партійної організації Зеленої екологічної партії України «Райдуга», Київської обласної організації демократичної партії угорців України, які також були вказані відповідачами в позові. Судом було ухвалено рішення про заборону зазначеним суб'єктам проводити масові заходи.

У кримінально-правовій доктрині вироблено правило, згідно з яким ідеальна сукупність відсутня у тих випадках, коли вчиненим діянням виконуються злочини, які є обов'язковою (конститутивною) ознакою посягання, передбаченого однією статтею Особливої частини КК.

Необхідно враховувати таке.

1. Перешкодження законній діяльності профспілки, політичної партії, громадської організації **не є конститутивною (іманентною) ознакою** юридичного складу незаконного перешкодження організації або проведенню зборів, мітингів, походів і демонстрацій. Останнє може вчинятися й без перешкодження діяльності вказаних об'єднань.

2. Навіть коли у масових заходах беруть участь політичні партії, громадські організації та профспілки або ж вони їх організують, усвідомлення винним цієї обставини для наявності складу злочину, передбаченого ст. 340 КК, не вимагається, а надто в тих випадках, коли цей злочин вчиняється загальним суб'єктом із застосуванням насильства.

3. Незаконне перешкодження організації або проведенню зборів, мітингів, походів і демонстрацій у низці випадків необхідно розглядати як особливий, передбачений ознаками окремого складу злочину спосіб перешкодження законній діяльності профспілок, політичних партій чи громадських організацій. У відповідності до цього вчинювані за таких умов діяння особи необхідно кваліфікувати за

сукупністю злочинів, передбачених ст. 170 і відповідною частиною ст. 340 КК, тобто як ідеальної сукупності.

4. В усіх інших випадках (тобто тих, які не пов'язані з перешкодженням організації або проведенню масових заходів як способом перешкодження законній діяльності профспілок, політичних партій чи громадських об'єднань і, відповідно, перешкодженням організації чи проведенню масових заходів без перешкодження діяльності профспілок, політичних партій чи громадських організацій) застосуванню підлягає одна із цих статей у відповідності до відображення в юридичному складі ознак фактично вчиненого.

2. Кваліфікація опору представникові влади, працівникові правоохоронного органу, державному виконавцю, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцеві, уповноваженій особі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (ст. 342 КК)

<p>Загальні питання кваліфікації опору представникові влади, працівникові правоохоронного органу, державному виконавцю, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцеві, уповноваженій особі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб</p>	<p>Опір представникові влади, крім державного виконавця, під час виконання ним службових обов'язків (ч. 1 ст. 342)</p>
	<p>Опір працівникові правоохоронного органу, державному виконавцю під час виконання ним службових обов'язків, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцеві під час виконання цими особами покладених на них обов'язків щодо охорони громадського порядку або уповноваженій особі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (ч. 2 ст. 342)</p>

Потерпілими від цього злочину є: 1) представники влади; 2) працівники правоохоронних органів; 3) державні виконавці; 4) члени громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону; 5) військовослужбовці; 6) уповноважені особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

Опір – це активна фізична протидія виконанню представником влади, працівником правоохоронного органу, державним виконавцем, членом громадського формування з охорони громадського порядку та державного кордону, військовослужбовцем або уповноваженою особою Фонду гарантування вкладів фізичних осіб покладених на них службових обов'язків або обов'язків з охорони громадського порядку та державного кордону.

Ознаки опору: 1) виражається в активних діях; 2) спрямований на самого потерпілого або проти предметів, необхідних для виконання обов'язків цими особами; 3) мета опору (протидії) – перешкоджання здійсненню потерпілим своїх функцій, реалізації повноважень; 4) дії винного вчинено в момент виконання зазначеними особами покладених на них обов'язків.

Особливою ознакою опору є **момент учинення злочину** – «під час виконання» службових обов'язків. Термін **«під час виконання»** означає «в момент безпосередньо виконання обов'язків, покладених на згаданих осіб».

Виконанням службових обов'язків є діяльність таких осіб, пов'язана із безпосереднім здійсненням функцій у межах повноважень, покладених на них законами та іншими нормативно-правовими актами.

Під виконанням обов'язків по охороні громадського порядку слід розуміти несення постової чи патрульної служби, підтримання порядку під час демонстрацій, мітингів та інших масових заходів, під час ліквідації наслідків аварії чи стихійного лиха, дії з припинення або запобігання порушень громадського порядку, затримання порушника тощо.

Член громадського формування з охорони громадського порядку та державного кордону виступає потерпілим від цього злочину лише під час здійснення ним функцій по забезпеченню охорони громадського порядку та державного кордону.

Військовослужбовець є потерпілим від аналізованого складу злочину лише під час виконання обов'язків з охорони громадського порядку.

Злочин буде таким у разі опору цим особам як під час виконання покладених на них обов'язків, так і під час реалізації прав, наданих їм у зв'язку з виконанням їх завдань.

Учинення злочину під час виконання представником влади, у тому числі працівником правоохоронного органу, службових обов'язків означає, що посягання сталося під час реалізації ними наданих їм прав і виконання обов'язків, передбачених відповідними нормативно-правовими актами, що регулюють діяльність зазначених осіб або органу, в якому вони працюють.

У відповідності до роз'яснень постанови ПВСУ від 26.06.1992 № 8 «Про застосування судами законодавства, що передбачає відповідальність за посягання на життя, здоров'я, гідність та власність суддів і працівників правоохоронних органів» представники влади та працівники правоохоронних органів визнаються потерпілими від злочину не лише тоді, коли вони виконували свої службові обов'язки, перебуваючи безпосередньо на службі, та застосовували заходи по охороні правопорядку за наказом чи розпорядженням, а й

тоді, коли вони вжили зазначених заходів у межах своїх повноважень з власної ініціативи (наприклад, припиняли правопорушення у неробочий час).

Усвідомленням винного обов'язково повинна охоплюватися та обставина, що він здійснює опір саме представнику влади, працівникові правоохоронного органу, державному виконавцю, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовцеві або уповноваженій особі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб під час виконання останніми своїх службових чи громадських обов'язків.

Ч. 1 та 2 ст. 342 КК характеризуються вчиненням протидії потерпілому, не пов'язаної з безпосереднім фізичним чи психічним впливом на нього (так званий ненасильницький опір). Такі дії винного перешкоджають виконати обов'язки або ставлять під загрозу їх виконання, що і становить суспільну небезпечність злочину. Як приклад такого опору можна розглядати поведінку суб'єкта, який не відчиняє/або притримує двері для того, щоб слідчий не зміг пройти до кімнати для огляду місця події, перешкоджає застосуванню до нього спеціальних засобів тощо.

Так, вироком Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області від 15.08.2017 К. був засуджений за вчинення злочину, передбаченого ч. 2 ст. 342 КК. У процесі судового розгляду справи встановлено: 29.01.2017, о 17 год. 50 хв. по вул. Зарічанській, 38 біля входу в приміщення магазину «Витребеньки від куми», К. під час здійснення працівниками поліції його адміністративного затримання, усвідомлюючи, що перед ним працівники правоохоронного органу під час виконання службових обов'язків, почав поводитись агресивно та виражатись нецензурною лайкою в бік працівників поліції, умисно, активно чинити опір шляхом перешкоджання законному застосуванню заходів фізичного впливу та спеціальних засобів, а саме намагався вирватись під час затримання, відштовхував працівників поліції. Не бажаючи підкорятись законним вимогам працівників правоохоронних органів та намагаючись протидіяти їх законній діяльності з охорони громадського порядку, К. почав чинити активний фізичний опір, який тривав час не зупинявся та виразився у неодноразовому відштовхуванні від себе працівників, що супроводжувалось нецензурною лайкою. Дії, спрямовані на фізичний опір працівникам поліції, тривали близько 10 хв. і були припинені лише після виклику та прибуття додаткового наряду поліції, а також застосування спецзасобу – кайданок.

Ненасильницький опір слід відрізнити від злісної непокори, тобто відмови від виконання наполегливих, неодноразово повторених законних вимог чи розпоряджень поліцейського під час виконання ним службових обов'язків, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону чи військовослужбовця у зв'язку з їх участю в охороні громадського порядку або

відмови, вираженої в зухвалій формі, що свідчить про явну зневагу до осіб, які охороняють громадський порядок.

Відмінність опору від злісної непокори полягає в тому, що опір – це активна фізична протидія, а злісна непокора – пасивна.

Згідно з вищезгаданою постановою ПВСУ за відсутності застосування фізичної сили з боку винної особи, яка чинить опір, настає адміністративна відповідальність.

Якщо винний вчинив дії, передбачені ч. 1 та 2 ст. 342 КК, поєднані із застосуванням фізичного насильства або погрозою його застосуванням, його дії вимагають додаткової кваліфікації за сукупністю злочинів: за ст. 345 (потерпілий – працівник правоохоронного органу), ст. 346 (потерпілий – представник влади) та ст. 350 (потерпілий – службова особа). У разі висловлення в процесі опору, відповідальність за який передбачено ч. 1 та 2 розглядуваного злочину, погрози службовій особі, дії винного необхідно кваліфікувати за сукупністю злочинів лише якщо це була погроза вбивством, заподіянням тяжких тілесних ушкоджень або знищенням чи пошкодженням майна в загальнонебезпечний спосіб.

Опір, не поєднаний з насильством чи погрозою його застосуванням, якщо він перешкодив працівникові правоохоронного органу запобігти злочину чи затримати особу, яка його вчинила, утворює окремий склад злочину, передбачений ч. 2 ст. 343 КК. І навпаки, якщо особа не приховує особу, яка вчинила злочин, а просто не відчиняє двері, це не є опором, оскільки вона не вживає заходів для протидії законній діяльності осіб, які виконують свої службові обов'язки.

Особливості кваліфікації опору представникові влади, працівникові правоохоронного органу, державному виконавцю, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцеві, уповноваженій особі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб за наявності кваліфікуючих ознак

Кваліфікуючою ознакою є така: «Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, поєднані з примушенням цих осіб шляхом насильства або погрози застосування такого насильства до виконання явно незаконних дій» (ч. 3 ст. 342)

Явно незаконні дії – це будь-які дії, що суперечать інтересам служби, призводять до невиконання або неналежного виконання службових чи громадських обов'язків. Протиправний характер дій, до яких примушується особа, має бути очевидним.

Примушування в контексті ч. 3 ст. 342 КК – вимагання виконання представником влади, працівником правоохоронного органу, державним виконавцем, членом громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцем, уповноваженою особою Фонду гарантування вкладів фізичних осіб незаконних дій незалежно від їх волі та бажання.

Для встановлення складу цього злочину примушування повинно супроводжуватись застосуванням насильства або погрозою його застосуванням.

Насильство як спосіб примушування – це вплив на тілесну недоторканність та свободу потерпілого, унаслідок чого він позбавляється можливості діяти за власним розсудом, примушується до вчинення суспільно небезпечного діяння, яке завдає шкоди правоохоронюваним інтересам або створює небезпеку заподіяння такої шкоди шляхом застосування до неї фізичного впливу.

Відповідно до вказаної постанови ПВСУ насильство під час опору зазначеним особам в процесі виконання ними службових обов'язків може полягати в умисному нанесенні ударів, побоїв чи тілесних ушкоджень.

Ураховуючи роз'яснення ПВСУ та судову практику, дії винного необхідно кваліфікувати таким чином:

1) заподіяння потерпілому (крім представників влади, перелік яких наведено у ст. 346 КК) легких тілесних ушкоджень під час примушування до явно незаконних дій охоплюється ч. 3 ст. 342 КК та додаткової кваліфікації не потребує;

2) заподіяння потерпілому за цих само умов середньої тяжкості тілесних ушкоджень потребує додаткової кваліфікації за ч. 2 ст. 122 КК, яка передбачає більш суворе покарання, ніж ч. 3 ст. 342 КК;

3) якщо примушування чиниться щодо осіб, зазначених у ст. 346 КК, і потерпілому нанесено побої, легкі чи середньої тяжкості тілесні ушкодження чи стосовно них учиняються інші дії у зв'язку з їх державною чи громадською діяльністю, вчинене має кваліфікуватись за сукупністю злочинів ч. 3 ст. 342 та ч. 2 ст. 346 КК;

4) заподіяння працівнику правоохоронного органу під час опору, поєднаного з примушенням його до виконання явно незаконних дій, тяжких тілесних ушкоджень потребує додаткової кваліфікації за ч. 3 ст. 345 КК, ч. 3 ст. 350 КК (коли потерпілим є службова особа) чи за ч. 3 ст. 346 (коли потерпілим є представник влади).

Погроза застосуванням насильства як спосіб примушування до виконання незаконних дій – це психічний вплив на потерпілого, обіцянка у будь-який спосіб негайно застосувати фізичну силу. Така погроза може бути реалізована шляхом жестів, демонстрації, проявлятися у висловлюваннях, залякуванні тощо.

Психічний вплив у процесі опору може виражатися у погрозі вбивством, заподіянням потерпілому побоїв чи тілесних ушкоджень, знищенням чи пошкодженням майна (наприклад, погроза застосуванням фізичної сили у разі невиконання вимог винного щодо звільнення заручника). Така погроза повинна бути очевидно незалежно від того, чи розраховував винний її реалізувати.

У вищеназваній постанові ПВСУ вказується, що наявність реальних підстав побоювання потерпілим виконання вимог не є обов'язковою. Щодо погрози вбивством, заподіянням шкоди здоров'ю, знищенням чи пошкодженням майна зазначеним особам у зв'язку з виконанням ними інших службових обов'язків, аналізований склад злочину є відсутнім.

Злочин вважається **закінченим з моменту** вчинення опору (ч. 1, 2 ст. 342 КК), **з моменту** висловлення погрози або застосування насильства в процесі опору з метою примушування до виконання явно незаконних дій (ч. 3 ст. 342 КК).

Розмежування із суміжними складами злочинів		
	ст. 342 («Опір представникові влади, працівникові правоохоронного органу, державному виконавцю, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцеві, уповноваженій особі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб»)	ст. 345 («Погроза або насильство щодо працівника правоохоронного органу»)
Суспільно небезпечне діяння	Завжди активна фізична протидія	Активна поведінка, не пов'язана з протидією
Момент вчинення злочину	Тільки під час виконання зазначеними особами службових чи громадських обов'язків	Характеризується більш широкими часовими межами: злочин вважається таким як під час виконання обов'язків, так і до чи після їх виконання
Мета злочину	Примус до виконання явно незаконних дій (ч. 3 ст. 342)	Не є обов'язковою умовою складу злочину

3. Кваліфікація втручання в діяльність працівника правоохоронного органу, працівника державної виконавчої служби, приватного виконавця (ст. 343 КК)

Загальні питання кваліфікації втручання в діяльність працівника правоохоронного органу, працівника державної виконавчої служби, приватного виконавця	Вплив у будь-якій формі на працівника правоохоронного органу, працівника органу державної виконавчої служби чи приватного виконавця, а також близького родича державного виконавця або приватного виконавця з метою перешкодити виконанню ним службових обов'язків або добитися прийняття незаконного рішення (ч. 1 ст. 343)
--	--

Злочин, передбачений ст. 343 КК, перш за все має специфічного потерпілого – це працівник правоохоронного органу, працівник органу державної виконавчої служби чи приватний виконавець. **Працівник правоохоронного органу** – це державний службовець, який на законних підставах обіймає посаду в штаті правоохоронного органу та на якого відповідно до закону покладено безпосереднє виконання обов'язків, пов'язаних із виконанням та забезпеченням правоохоронної функції держави. У законі України «Про демократичний цивільний контроль над воєнною організацією і правоохоронними органами» від 19.06.2003 № 975-IV правоохоронними органами названо державні органи, які відповідно до законодавства здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції». Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19.06.2003 № 964-IV визначає правоохоронні органи як органи державної влади, на які Конституцією та законами України покладено здійснення правоохоронних функцій. Правовий статус конкретного правоохоронного органу передбачено відповідними законами України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб» від 04.03.1998 № 160/98-ВР, «Про Державну прикордонну службу України» від 03.04.2003 № 661-IV, «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» від 23.06.2005 № 2713-IV, «Про Національну гвардію України» від 13.03.2014 № 876-VII, «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII, Кодексом цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI тощо.

Державними виконавцями є керівники органів державної виконавчої служби, їхні заступники, головні державні виконавці, старші державні виконавці та державні виконавці органів державної виконавчої служби. Державний виконавець є представником влади, діє від імені держави і перебуває під її захистом та уповноважений державою здійснювати діяльність з примусового виконання рішень у порядку, передбаченому законом (ст. 7 закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» від 02.06.2016 № 1403-VIII). **Приватним виконавцем** може бути громадянин України, уповноважений державою здійснювати діяльність з примусового виконання рішень у порядку, встановленому законом. Приватний виконавець є суб'єктом незалежної професійної діяльності. Ним може бути громадянин України, який досяг 25 років, має вищу юридичну освіту не нижче другого рівня, володіє державною мовою, має стаж роботи у галузі права після отримання відповідного диплома не менше двох років та склав кваліфікаційний іспит (ст. 16 і 18 закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» від 02.06.2016 № 1403-VIII).

Втручанням у діяльність працівника правоохоронного органу, працівника державної виконавчої служби, приватного виконавця закон визнає вплив у будь-якій формі на вказаних осіб, а також на близького родича державного або приватного виконавця з метою перешкодити виконанню ним службових обов'язків або досягти ухвалення незаконного рішення. Втручання може проявлятися в умовлянні, шантажуванні потерпілого, погрозі відмовити у наданні законних благ, а також у будь-якій іншій формі впливу (абз. 1 п. 11 постанови ПВСУ «Про застосування судами законодавства, що передбачає відповідальність за посягання на життя, здоров'я, гідність та власність суддів і працівників правоохоронних органів» від 26.06.1992 № 8). Впливати винний може усно, письмово, через засоби масової інформації (у т. ч. з використанням Інтернету), як особисто, так і за допомогою інших осіб.

Умовляння – це прохання, наполегливі поради, переконання, обіцянка надати будь-які послуги, схиляння працівника правоохоронного органу, працівника державної виконавчої служби або приватного виконавця до вчинення чи невчинення будь-яких дій, що перешкоджають виконанню ним службових обов'язків чи ухваленню законного рішення, тоді як прохання, наприклад батьків або інших родичів правопорушника, про ухвалення працівником правоохоронного органу рішення в інтересах цього правопорушника не утворює складу злочину, передбаченого ст. 343 КК (абз. 2 п. 11 вищезгаданої постанови ПВСУ від 26.06.1992 № 8).

Шантажування розуміється як погроза будь-якими негативними наслідками у випадку невиконання вимог. Розрахунок шантажиста зазвичай при цьому полягає в тому, що наслідки є тяжкішими та неприйнятнішими, ніж виконання його вимог, і тоді шантажована сторона може піти на їх виконання як на меншу неприємність.

Іншими формами впливу є відмова у наданні певних благ, позбавлення пільг, переваг, втручання в особисте життя, погроза насильством тощо.

У разі впливу на працівника правоохоронного органу шляхом погрози вбивством, насильством або знищенням чи пошкодженням майна щодо самого працівника правоохоронного органу, працівника державної виконавчої служби, приватного виконавця або його близьких родичів, застосування насильства необхідно додатково кваліфікувати за ст. 342 і 345 КК.

Так, Каланчацький районний суд Херсонської встановив, що гр. Н. 24.09.2014 о 21 год. 00 хв., перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння в приміщенні житлового будинку, діючи умисно, маючи на меті примусити працівників міліції припинити дії з документування протиправної діяльності гр. О., наніс удар кулаком по обличчю оперуваному СКР Чаплинського РВ УМВС України в Херсонській області

молодшому сержанту міліції гр. З. і декілька ударів рукою в обличчя водію Чаплинського РВ УМВС України в Херсонській області молодшому сержанту міліції гр. К. Таким чином, гр. Н. наніс тілесні ушкодження працівникам міліції, які, перебуваючи в складі слідчо-оперативної групи та виконуючи свої обов'язки, прибули до вказаного приміщення для реагування на повідомлення про заподіяння тілесних ушкоджень гр. П. та гр. Ц. та припинення протиправних дій гр. О. Своїми діями гр. Н. спричинив потерпілим: гр. У. тілесні ушкодження у вигляді забою (травматичний набряк, підшкірний крововилив) м'яких тканин носу, які згідно з висновком експерта від 25.09.2014 № 239/К-к належать до легких тілесних ушкоджень, і гр. К. – тілесні ушкодження у вигляді забою (травматичного набряку, підшкірного крововиливу) м'яких тканин губ, вдарену рану верхньої губи, травматичного перелому коронки першого зуба на ніжній щелепі ліворуч, які згідно з висновком експерта від 25.09.2014 № 238/К-к належать до легких тілесних ушкоджень.

Крім того, гр. Н. 24.09.2014, отримавши по телефону від свого знайомого О. повідомлення про те, що працівники міліції здійснюють документування його протиправних дій щодо спричинення ним тілесних ушкоджень гр. Ц. і гр. П., та за проханням гр. О. втрутитися й припинити законні дії працівників міліції, перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, прибув до будинку, де з метою здійснення тиску на потерпілих і втручання в дії працівників правоохоронного органу та перешкоджання ними виконання своїх службових обов'язків почав вимагати від гр. Ц. та гр. П. відмовитися від надання працівникам міліції пояснень щодо спричинення їм тілесних ушкоджень, погрожуючи при цьому фізичною розправою.

Крім того, гр. Н., отримавши від молодшого сержанта міліції гр. З. вимогу припинити свої протиправні дії, вчинив дії, покликані перешкодити працівникам міліції виконувати свої службові обов'язки, а саме почав виштовхувати молодшого сержанта міліції гр. З. та молодшого сержанта міліції гр. К. з приміщення, ображати їх нецензурною лайкою, погрожувати фізичною розправою та застосував насилля, що заподіяло працівникам міліції тілесні ушкодження, а також не дало можливості продовжувати документувати протиправну діяльність гр. О.

Суд вважає, що достовірність доказів, на яких ґрунтується обвинувачення, не викликає сумніву, а тому вина обвинуваченого в скоєнні кримінальних правопорушень є доведеною повністю, та кваліфікує його дії за ч. 2 ст. 345 КК України (умисне заподіяння працівникові правоохоронного органу легких тілесних ушкоджень у зв'язку з виконанням цим працівником службових обов'язків) та за ч. 1 ст. 345 КК України – втручання в діяльність працівника правоохоронного органу з метою перешкодити виконанню ним службових обов'язків.

Особливості кваліфікації втручання в діяльність працівника правоохоронного органу, працівника державної виконавчої служби, приватного виконавця за наявності кваліфікуючих ознак

Кваліфікуючою ознакою є така: «Ті самі дії, якщо вони перешкодили запобіганню злочину чи затриманню особи, яка його вчинила, або вчинені службовою особою з використанням свого службового становища» (ч. 2 ст. 343)

Перешкоджання запобіганню злочину чи затриманню особи, яка його вчинила, кваліфікується за ч. 2 ст. 343 КК у тих випадках, коли через втручання винного працівник правоохоронного органу, працівник органу державної виконавчої служби чи приватний виконавець були позбавлені фактичної можливості запобігти злочину чи затримати особу, яка вчинила злочин. Під час кваліфікації дій за ч. 2 ст. 343 КК за ознакою **використання особою свого службового становища** судам слід виходити з того, що винна особа використовує права та повноваження, надані їй за посадою або у зв'язку з певною службовою діяльністю. Суб'єктами цього злочину можуть бути особи, від яких потерпілий перебуває в службовій залежності, представники влади, особи, від яких залежить фінансове, матеріально-технічне забезпечення органу, де працює потерпілий, а також медичне й інше обслуговування потерпілого чи його близьких родичів або вирішення побутових питань потерпілого тощо (абз. 2 п. 11 постанови ПВСУ «Про застосування судами законодавства, що передбачає відповідальність за посягання на життя, здоров'я, гідність та власність суддів і працівників правоохоронних органів»).

4. Кваліфікація погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу (ст. 345 КК)

<p>Загальні питання кваліфікації погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу</p>	<p><i>Погроза вбивством, насильством або знищенням чи пошкодженням майна щодо працівника правоохоронного органу, а також щодо його близьких родичів у зв'язку з виконанням цим працівником службових обов'язків (ч. 1 ст. 345 КК)</i></p> <p><i>Умисне заподіяння працівникові правоохоронного органу чи його близьким родичам побойів, легких або середньої тяжкості тілесних ушкоджень у зв'язку з виконанням цим працівником службових обов'язків (ч. 2 ст. 345 КК)</i></p> <p><i>Умисне заподіяння працівникові правоохоронного органу або його близьким родичам тяжкого тілесного ушкодження у зв'язку з виконанням цим працівником службових обов'язків (ч. 3 ст. 345 КК)</i></p>
---	---

Погроза вбивством, насильством або знищенням чи пошкодженням майна щодо працівника правоохоронного органу, а також щодо його близьких родичів у зв'язку з виконанням цим працівником службових обов'язків вчиняється шляхом дії. Здійснення такої погрози шляхом бездіяльності не можна припускати навіть теоретично. Погроза вбивством, насильством або знищенням чи пошкодженням майна може повідомлятися потерпілому усно, письмово чи

конклюдентними діями. Усна чи письмова погроза містить інформацію у вигляді наміру позбавити життя потерпілого або, відповідно, заподіяти шкоду його здоров'ю чи майну. Проте така інформація здебільшого не свідчить про реальний намір винного позбавити життя або заподіяти згадану шкоду. У такому випадку мається на увазі передбачуваний до реалізації намір, тобто винний або дійсно вирішив позбавити життя потерпілого чи заподіяти шкоду здоров'ю та майну і внутрішньо готовий до цього, або перебуває у стані роздумів щодо реальної реалізації погрози. Здебільшого суб'єкт погрози може навіть і не мати наміру її виконати, а винятково здійснює діяльність із залякування потерпілого. Так, Верховний Суд України у постанові ПВСУ «Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи» від 30.05.2008 № 5 роз'яснює, що під погрозою застосуванням фізичного насильства як способу подолання чи попередження опору потерпілої особи слід визнати залякування її застосуванням такого насильства до неї та/або до іншої людини, доля якої потерпілій не байдужа (родича, близької особи), яке може полягати у висловлюваннях, жестах, демонструванні зброї або предметів, що можуть бути використані для нанесення тілесних ушкоджень, предметів, що імітують зброю, які потерпіла особа сприймає за справжню зброю, чи в інших діях.

Аналогічне правило викладено в абз. 2 п. 12 постанови ПВСУ «Про судову практику у справах про злочини проти власності» від 06.11.2009 № 10. Так, погроза під час вимагання є такою тоді, коли винна особа, висловлюючи її в будь-якій формі (словами, жестами, демонстрацією зброї тощо), бажає, щоб у потерпілого склалося враження, що якщо він протидіятиме винній особі або не виконає її вимог, то ця погроза буде реалізована. Це стосується і випадків, коли винна особа погрожує застосуванням предметів, які завідомо для неї не можуть бути використані для реалізації погроз (зіпсована зброя, макет зброї тощо), але потерпілий сприймає ці предмети як такі, що є небезпечними для його життя чи здоров'я. Така погроза може стосуватись як потерпілого, так і його близьких родичів і завжди містить вимогу майнового характеру щодо передання майна в майбутньому.

Отже, наявність погрози вбивством, насильством або знищенням чи пошкодженням майна може бути встановлена в разі мовчазної демонстрації винним зброї. Проте такі ситуації можуть виникати у таких випадках, коли погроза поєднується з учиненням якогось іншого злочину (наприклад, зґвалтування – ст. 152 КК), або така погроза є кваліфікуючою ознакою іншого злочину (наприклад, вимагання – ст. 189 КК). Це пов'язано зі складністю уявити те, що самотійно демонстрація зброї у чистому вигляді може бути сприйнята як погроза вбивством і насильством, а тим більше як погроза знищенням чи пошкодженням майна.

Погроза вбивством, застосуванням насильства чи умисним знищенням або пошкодженням майна є **закінченим злочином з моменту** доведення її до відома працівнику правоохоронного органу або його близьких родичів чи членів сім'ї, до яких працівник правоохоронного органу ставиться небайдуже, у зв'язку з виконанням цим працівником службових обов'язків у разі сприйняття її потерпілою особою як реальної. В іншому разі жодній особі не завдається навіть моральна шкода, й буде відсутнім психічний вплив на будь-кого з потерпілих.

Переяслав-Хмельницький міськрайонний суд Київської області встановив, що гр. В. визнається винним у тому, що він 09.11.2016, близько 12 год. 00 хв., перебуваючи на території свого подвір'я, усвідомлюючи, що перед ним працівники правоохоронного органу, які перебували під час виконання своїх службових обов'язків і висунули йому законну вимогу, неодноразово в усній формі із застосуванням ненормативної лексики, підвищеним тоном і з жестикуляцією рук, маючи прямий умисел на вчинення погроз убивством та насильством щодо працівників правоохоронного органу гр. К., гр. О., гр. М. і гр. Н., висловив у бік останніх погрози вчинити їх вбивство та здійснити над гр. К., гр. О., гр. М. і гр. Н. насильство, пов'язане із спричиненням їм тілесних ушкоджень. При цьому гр. В., маючи умисел на заподіяння тілесних ушкоджень вказаним працівникам правоохоронних органів, дістав з кишені своєї куртки предмет, зовні схожий на ніж, яким почав погрожувати працівникам поліції та чинити їм фізичний опір.

Законодавство про кримінальну відповідальність не поділяє тілесні ушкодження залежно від того, як само була порушена анатомічна цілісність, і взагалі не визнає порушення анатомічної цілісності необхідною ознакою тілесних ушкоджень. У разі всіх видів тілесних ушкоджень незалежно від того, пов'язані вони з порушенням анатомічної цілісності чи ні, наслідком може бути визнана тільки заподіяна здоров'ю шкода, що полягає в порушенні нормального функціонування тканин та органів людського організму. Порушення ж анатомічної цілісності (рана, садно, синець тощо) є лише зовнішнім вираженням цієї шкоди. У цих випадках за характером порушення й важливості ушкоджених тканин та органів визначається розмір заподіяної шкоди.

Особливості кваліфікації погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу за наявності кваліфікуючих ознак

Кваліфікуючою ознакою є така: «Дії, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, вчинені організованою групою» (ч. 4 ст. 345)

За ч. 4 ст. 345 КК кваліфікується погроза вбивством, насильством або знищенням чи пошкодженням майна щодо працівника правоохоронного органу, а також щодо його близьких родичів у зв'язку з виконанням цим працівником службових обов'язків, умисне заподіяння

працівникові правоохоронного органу чи його близьким родичам побоїв, легких або середньої тяжкості тілесних ушкоджень у зв'язку з виконанням цим працівником службових обов'язків, умисне заподіяння працівникові правоохоронного органу або його близьким родичам тяжкого тілесного ушкодження у зв'язку з виконанням цим працівником службових обов'язків, вчинені організованою групою. Відповідно до ч. 3 ст. 28 КК злочин вважається **вчиненим організованою групою**, якщо в його готуванні чи вчиненні брали участь декілька осіб (три та більше), які попередньо зорганізувалися в стійке об'єднання для вчинення злочинів, об'єднаних єдиним планом з розподілом функцій учасників групи, спрямованих на досягнення цього плану, відомого всім учасникам групи.

Посягання кваліфікується за ст. 345 і 347 КК, якщо воно було здійснено щодо потерпілого у зв'язку з виконанням ним службових обов'язків. Такі обов'язки передбачено у відповідних законах (закони України «Про Національну поліцію України», «Про Службу безпеки України», «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» тощо) і підзаконних актах. Учинення погрози або насильства внаслідок особистих неприязних стосунків є конструктивною ознакою якогось іншого злочину, і його слід кваліфікувати за наявності необхідних підстав за відповідними статтями КК (наприклад, за ст. 129, 152, 187, 189, 262 чи 289).

Нанесення побоїв або заподіяння легких, середньої тяжкості або тяжких тілесних ушкоджень під час опору працівникові правоохоронного органу з примусенням потерпілого до виконання явно незаконних дій кваліфікується за сукупністю злочинів – за відповідною частиною ст. 345 та ч. 3 ст. 342 КК.

5. Кваліфікація умисного знищення або пошкодження майна працівника правоохоронного органу, працівника органу державної виконавчої служби чи приватного виконавця (ст. 347 КК)

Загальні питання кваліфікації умисного знищення або пошкодження майна працівника правоохоронного органу, працівника органу державної виконавчої служби чи приватного виконавця

Умисне знищення або пошкодження майна, що належить працівникові правоохоронного органу, працівникові органу державної виконавчої служби, приватному виконавцю (у тому числі після звільнення з посади) чи їхнім близьким родичам, у зв'язку з виконанням службових обов'язків працівником правоохоронного органу або примусовим виконанням рішень державним виконавцем чи приватним виконавцем (у тому числі у минулому) (ч. 1 ст. 347)